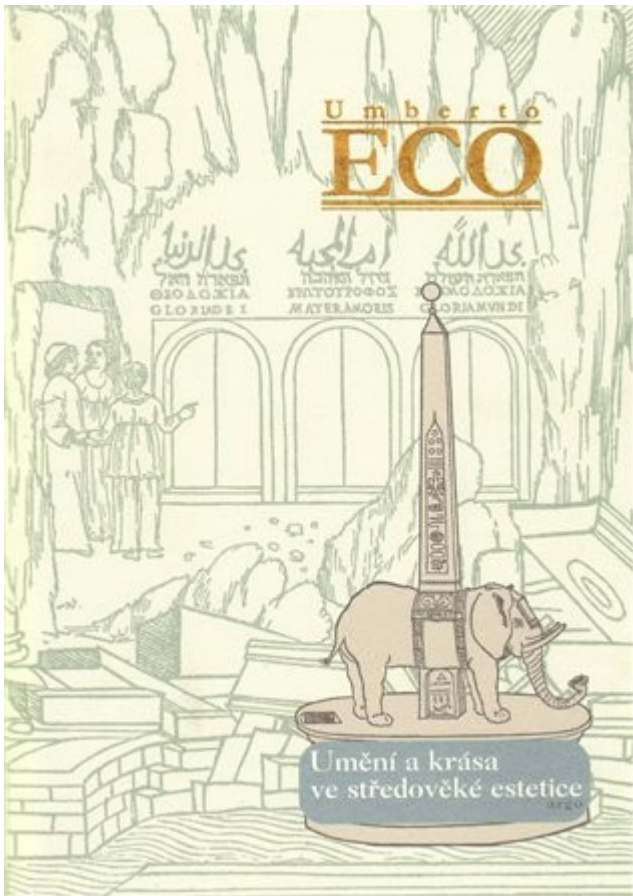

Středověk Historiografie a ikonologie

Středověk a reflexe umění

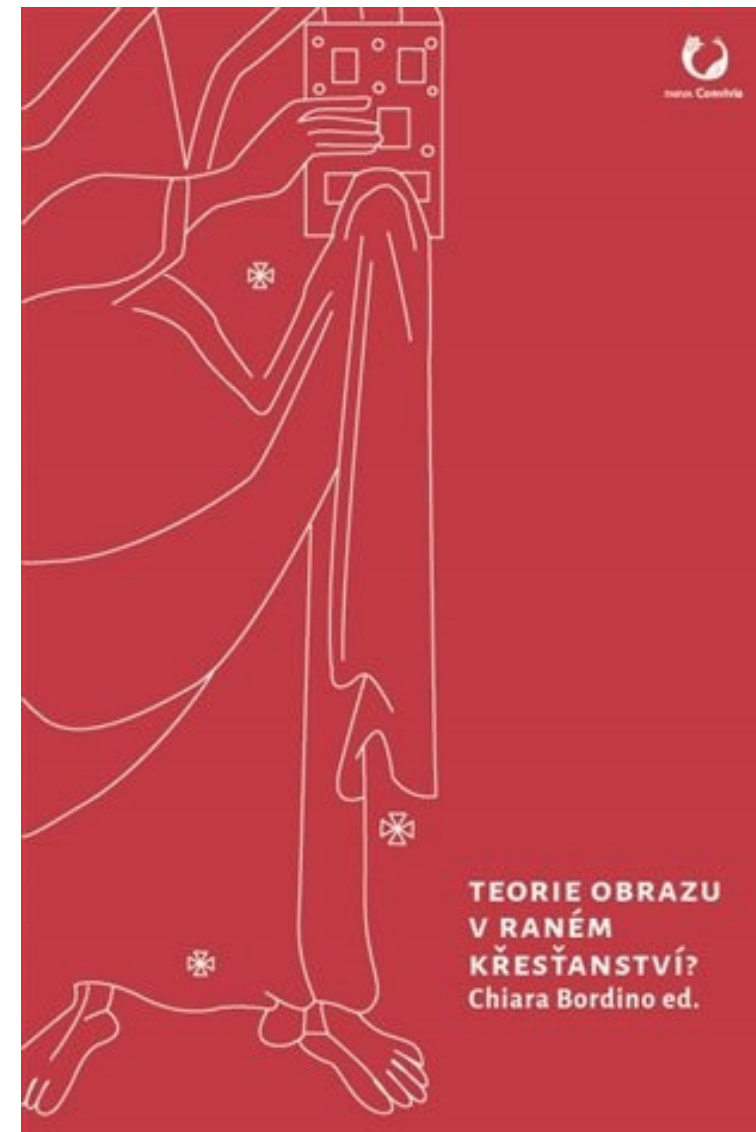
1. Teologie – role (náboženského) obrazu (náboženský/metafyzická estetika)
2. Receptáře, vzorníky
3. Popisy staveb - náboženské topografie – *mirabilia (descriptions)*

1. Scholastika, teologie a umění (estetika): princip oscilace mezi duchem a hmotou

- Krása jako abstraktní pojem (příroda jako transcendence) i jako konkrétní zkušenost
- Krása univerza
- Krása jednotlivých věcí
- Vnější a vnitřní krása – neustálé směřování kategorie metafyzické estetiky (soulad univerza) s hodnocením materiálních kvalit umění
- Středověký senzualismus (Bernard z Clairveaux)
- Metafyzický rámec estetických kategorií (a jejich legitimizace)
- Např. proporční teorie a teorie harmonie – základ v pythagorejské nauce čísel; pojmy jako *symmetria*, *eurytmia* apod. (i sám pojem *pulchrum* - krása) jsou primárně vnímány jako teologické kategorie

- Sv. Augustin (354-430): prostředkování antické (neoplatónské) tradice – krása hmotného světa je reflexí Boží dokonalosti
- Krása se zjevuje v tvarech, tvary v proporcích a proporce v číslech.
- Potěšení smyslů je ekvivalentem duchovní radosti
- Tradice této spirituální interpretace krásy (viz opat Suger) – prostředek duchovního vzestupu k Bohu může být krása náboženského umění.
- Předmětem úvah však není estetická percepce sama o sobě.

Novoplatónská koncepce harmonie

Boethius a sv. Augustin – číselná symbolika a nauka o dokonalých proporcích (matematicko-geometrický řád architektury a kosmu)

- Pseudodionysius-Aeropagita (6. stol.):
proportio et claritas:

„Jak můžete vy, kteří jste viditelní, uctívat věci neviditelné?“

- Thierry ze Chartres, 12. století (katedrální škola v Chartres)
- Sv. Tomáš Akvinský: „krása spočívá k daných proporcích/harmonii“ – poskytuje organizovaný řád (*claritas*)
- Alanus ab Insulis (kol. 1120–1202)
- Vincent z Beauvais (kol. 1190–1264), *Speculum maius*

2. Receptáře – vzorníky: umění jako řemeslo

Malířská příručka z hory Athos - známá až z opisů 18. století, ale pocházející z raně středověké Byzance

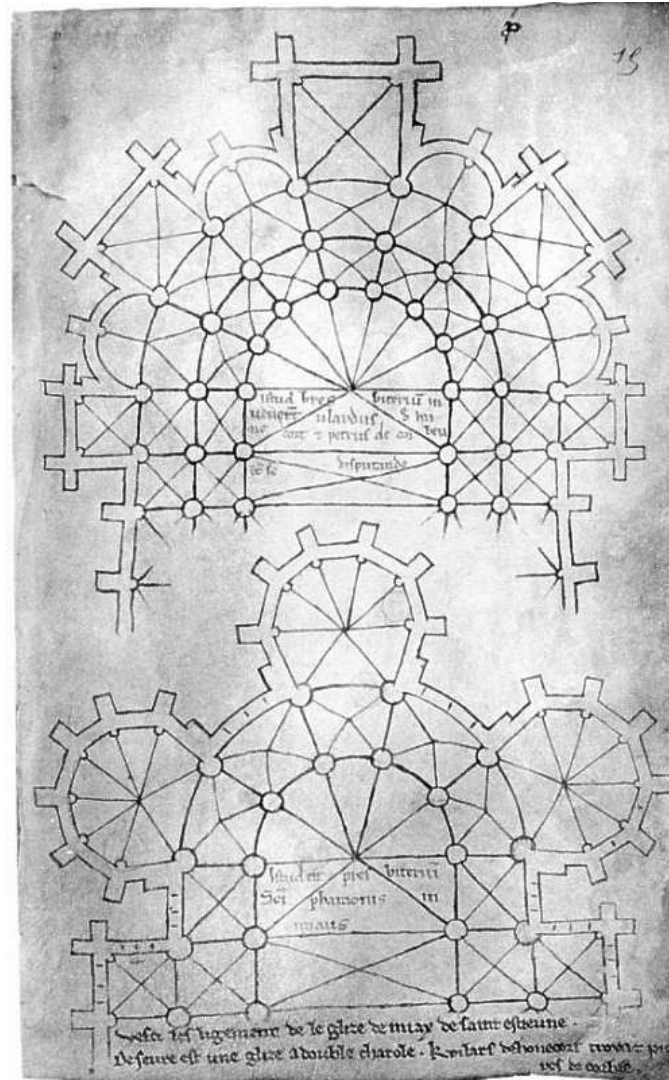
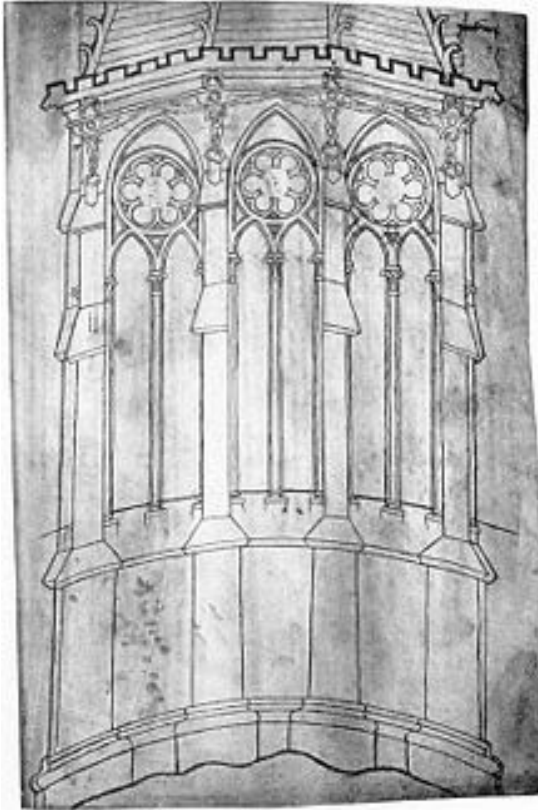
Heraclius, *De coloribus et artibus Romanorum* – 10. století, Itálie

Theophil Presbyter (Rogerus z Helmershausenu): *De diversis artibus* – přelom 11. a 12. stol. Různé techniky, tradice Byzance – celková encyklopedie malířských technik ve 3. knihách, zmiňuje i olejomalbu.

Věnuje prostor i ikonografii (objevil Gotthold Efraim Lessing)

Villard de Honnecourt (činný 1225–1250): *Livre de portraiture*, kol. 1235

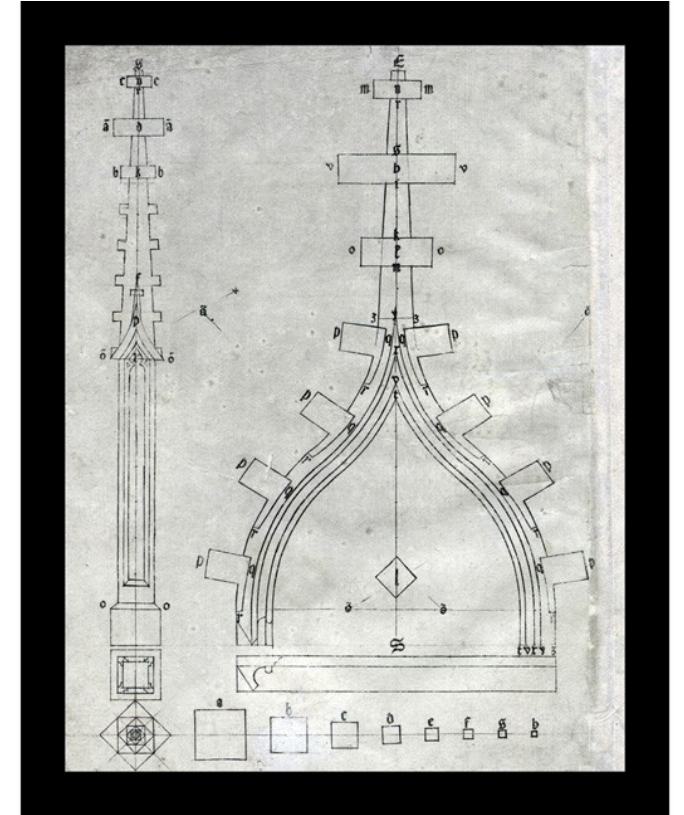

Architektonické vzorníky (Německo)

Matthäus Roriczer, *Das Büchlein
von der Fialen*, 1486

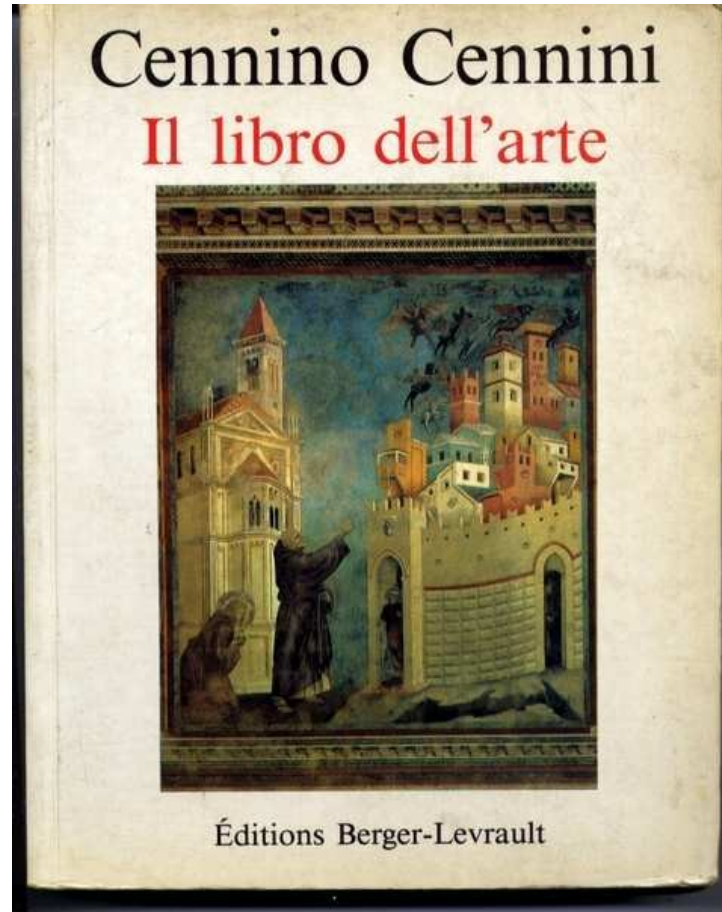
Lorenz Lacher, Hans Schmuttermayer
(*Knihy o fiálách*, Norimberk, konec 15.
století)

Hans Böblinger (1412–1482)

Cennino d'Andrea Cennini (cca 1360 – před 1427): *Il libro dell'arte*

3. Popisy staveb či památek - typ „paměti“

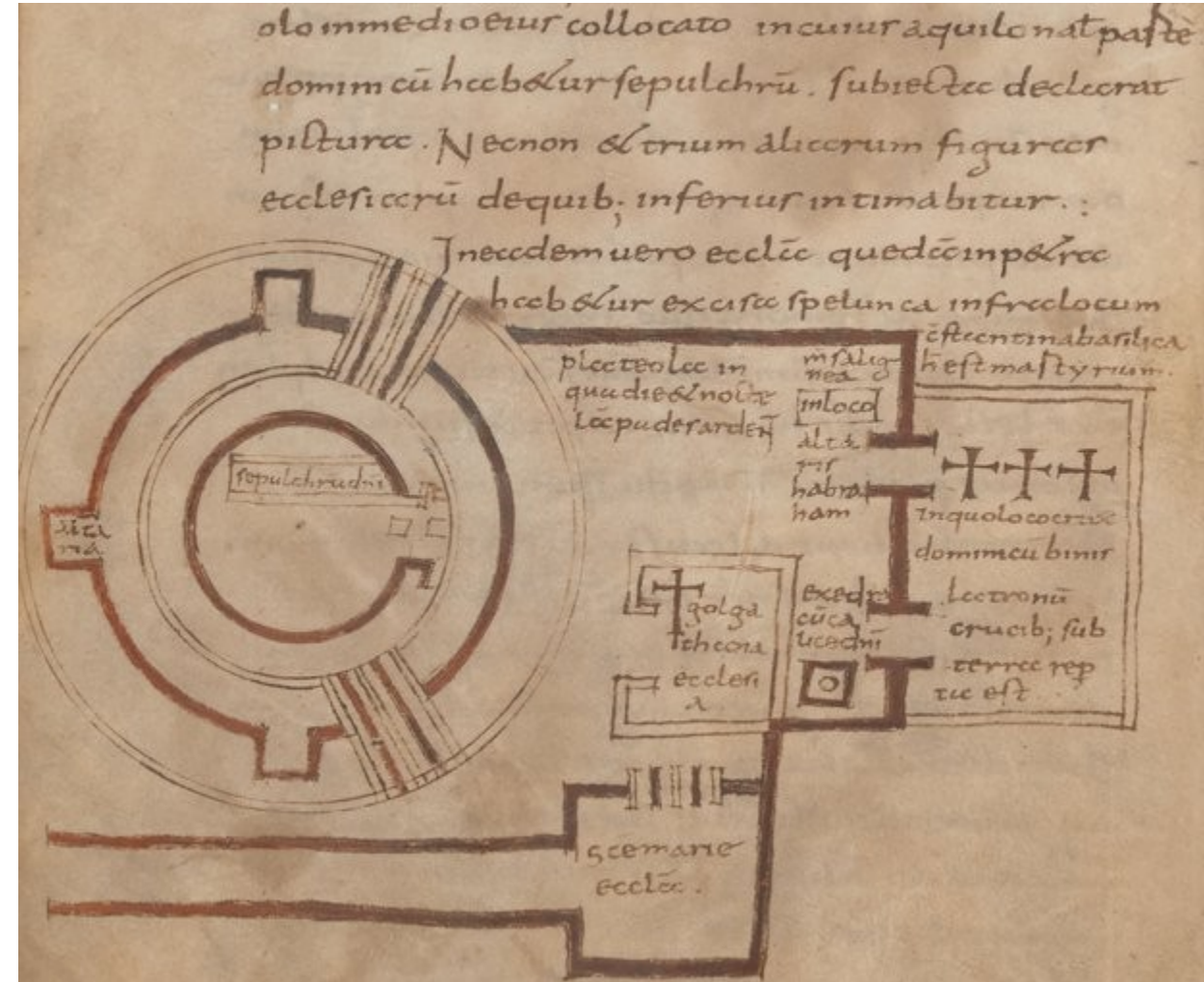
Byzanc - tradice antické ekphrasis:

- Prokopios (6. století), právník a historik, *Stavby* (přehled stavební činnosti císaře Justiniána)
- Paulus Silentarius, *Báseň o Hagii Sophii* (563)
- Leo z Ostie (kol. 1046–1115), *Dějiny benediktinského kláštera Montecassino* (3. kniha – popis novostavby kostela)
- Mnich Gervais (kol. 1141–1210), *Gervasii Cantuariensis tractatus de combistione et reparatione Cantuariensis ecclesiae*
- **Opat Suger ze Saint-Denis (1081–1151)**

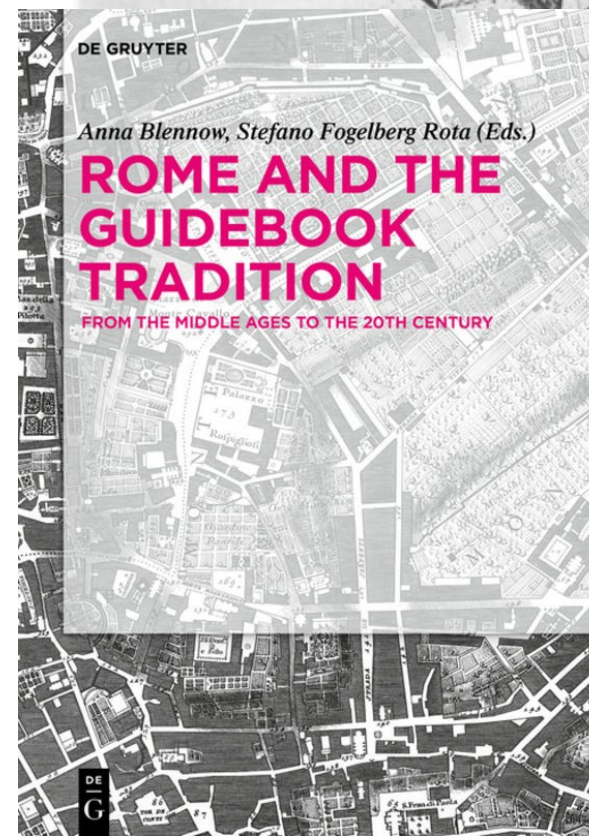
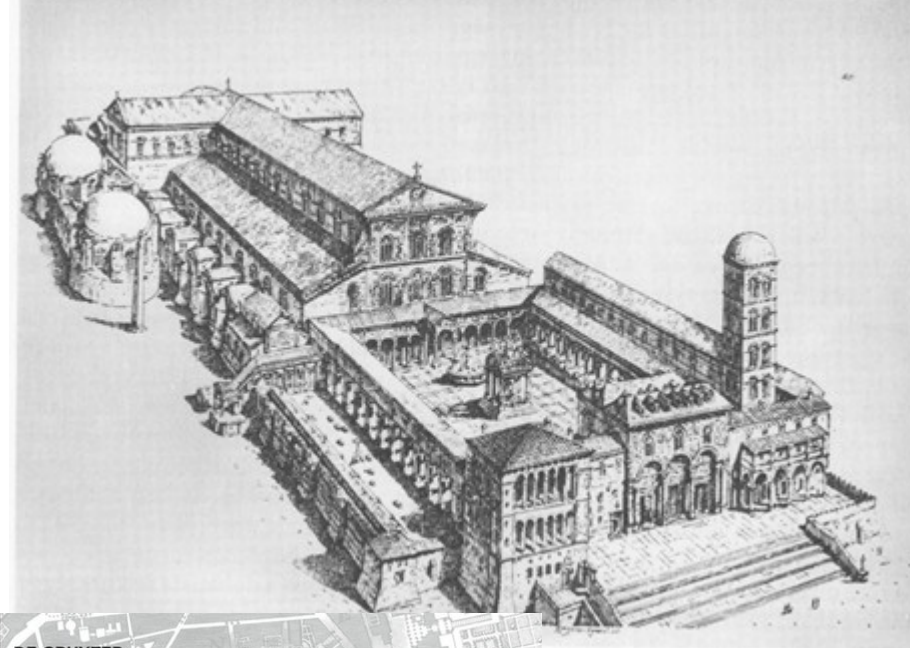
Mirabilia – topografie svatých míst – navazuje na antický žánr – ale dominuje křesťanský obsah, inventáře chrámových pokladů a další žánry

- Opat Adamnus (irský opat), *De locis sanctis* – 698, putování mnicha Arculfa v Palestině, dedikováno northumbrijskému králi Aldfrithovi
- *Liber de miraculis sancti Jacobi*, 12. století (Codex Calixtinus)

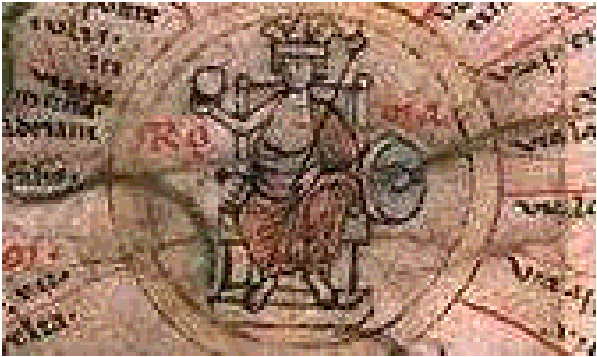

Řím a „průvodcovská“ literatura

- *Liber pontificalis Romanus* – od 7. stol. (Angellus z Ravenny) – specifická historická/kronikářská literatura mapující životy papežů a jejich aktivity – i mecenášské – památky jako cenné historické dokumenty – antikvářský přístup
- *Mirabilia urbis Romae vel potius Historia et Descriptio Urbis Romae* – od 12. století rozšiřované až do baroka, od 1475 v tištěné formě
- *Graphia aurea urbis Romae*, pol. 12. století podobná průvodcovská verze – poutníci

Narratio de Mirabilibus Urbis Romae (magister Gregorius, z Anglie), 12. století

Podobně jako *Mirabilia* se zaměřuje na křesťanskou identitu Říma – vedle popisu významných poutních míst a ostatků svatých je text postaven na historicko-anekdotickém výkladu dějin města; jeho antická minulost je interpretována křesťanskou perspektivou „věčného města“. Pojetí města jako „muzea“.

Mirabilia urbis Romae

9512
MIRABILIA VRBIS
Romę noua recognita, & emendata, atq;
in uerum sensum reducta per Antonio
num Pontum Virum diligentiss,
sicut alias nunq̄ fuerunt. Quod
cognosces, si hęc nostra cum
aliis conferes. Vbi hęc &
alia continentur.
Cum gratia, & Priuilegio.

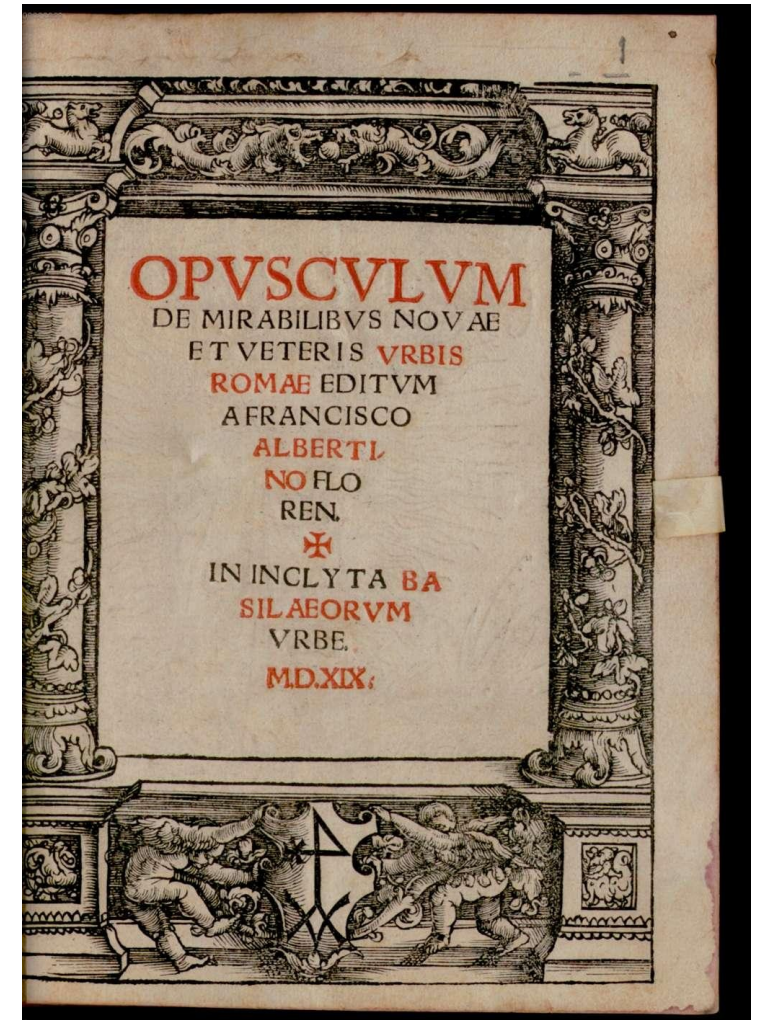
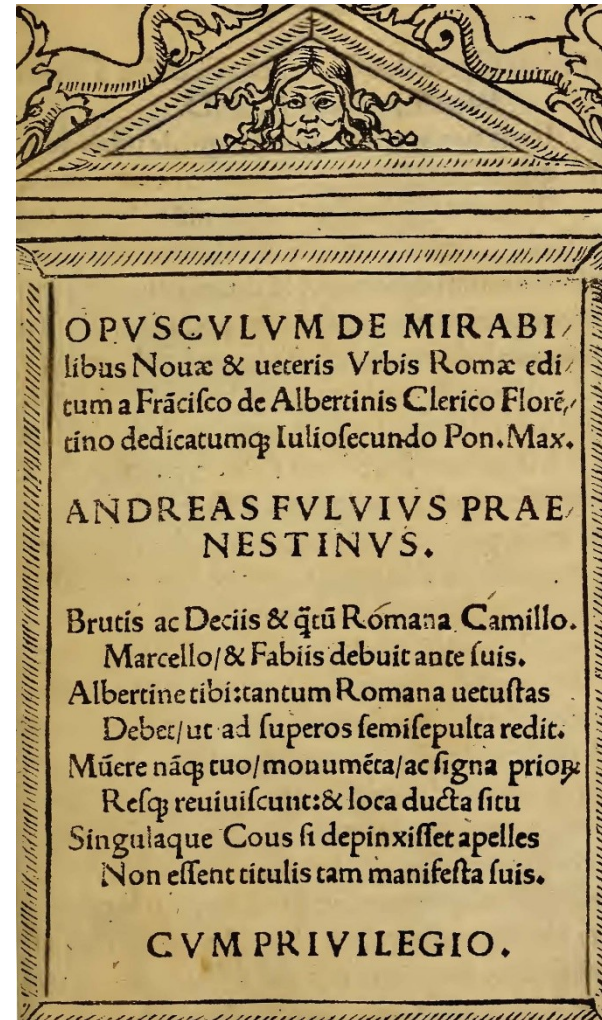
BIBLIOTECA

*Del casa a profesora de la compania de
Jesus de Madrid.*

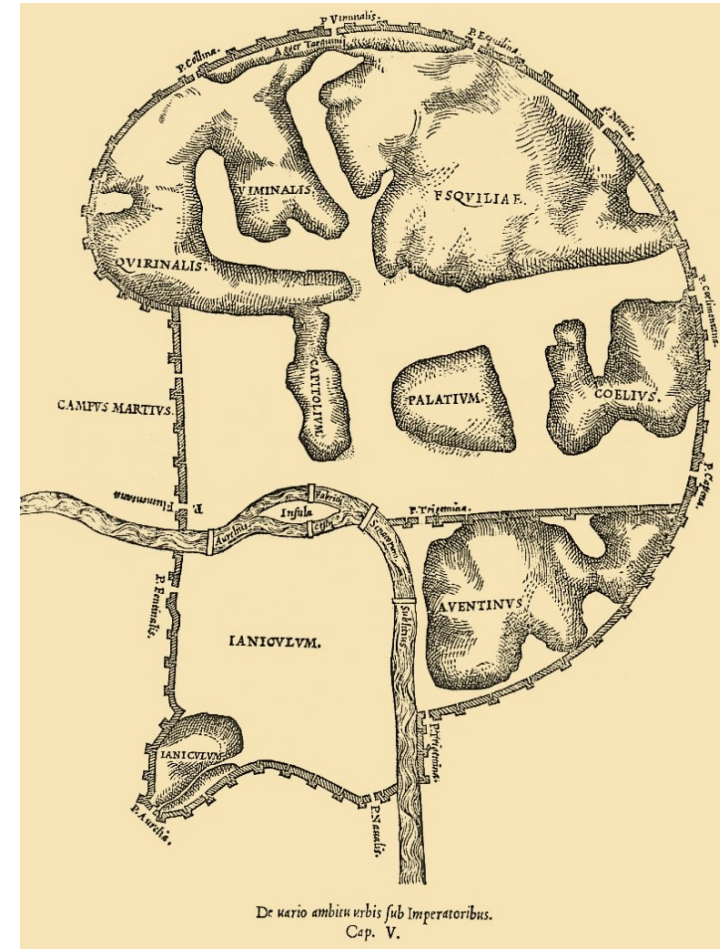
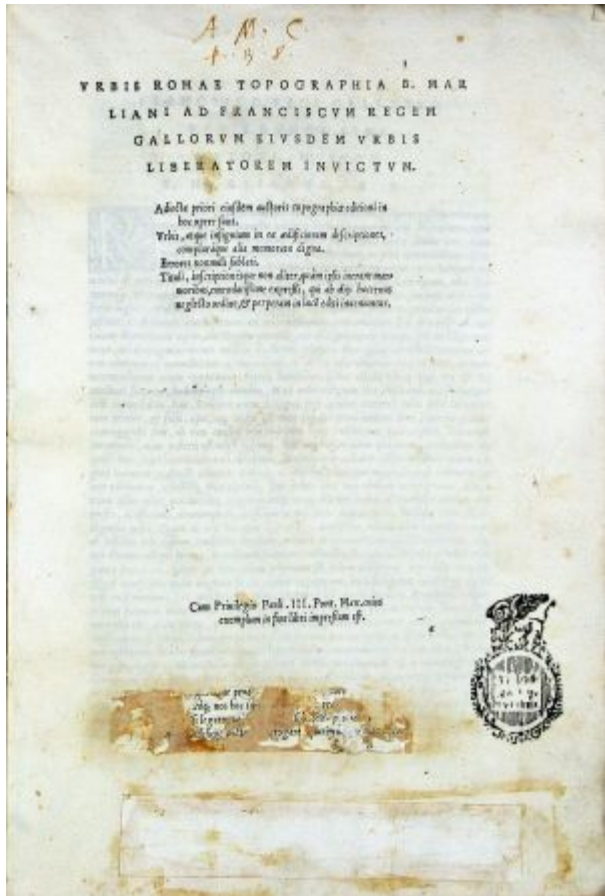

Francesco Albertini, *Opusculum de mirabilibus novæ et veteris urbis Romæ*, 1510 – dedikováno papeži

Juliu II. - humanisticky orientováno; oslava starověkého města a jeho aktuální obrody (mj. zmiňuje probíhající práce Michelangela v Sixtinské kapli) – využívá Albertiho goniometrického systému

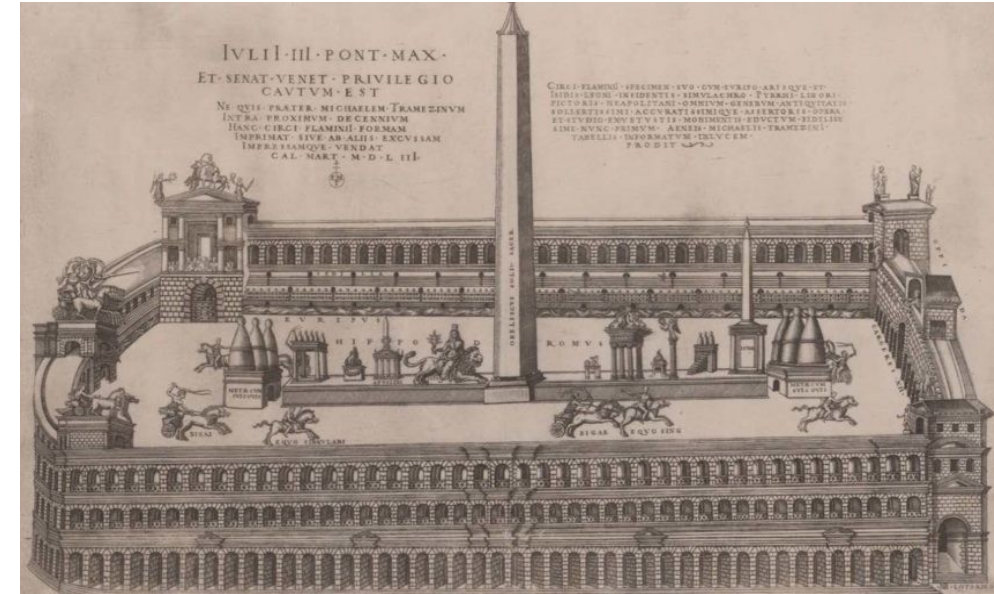

Bartolomeo Marliano, *Urbis Romae Topographia*, 1534 – praktický průvodce pro okamžité použití

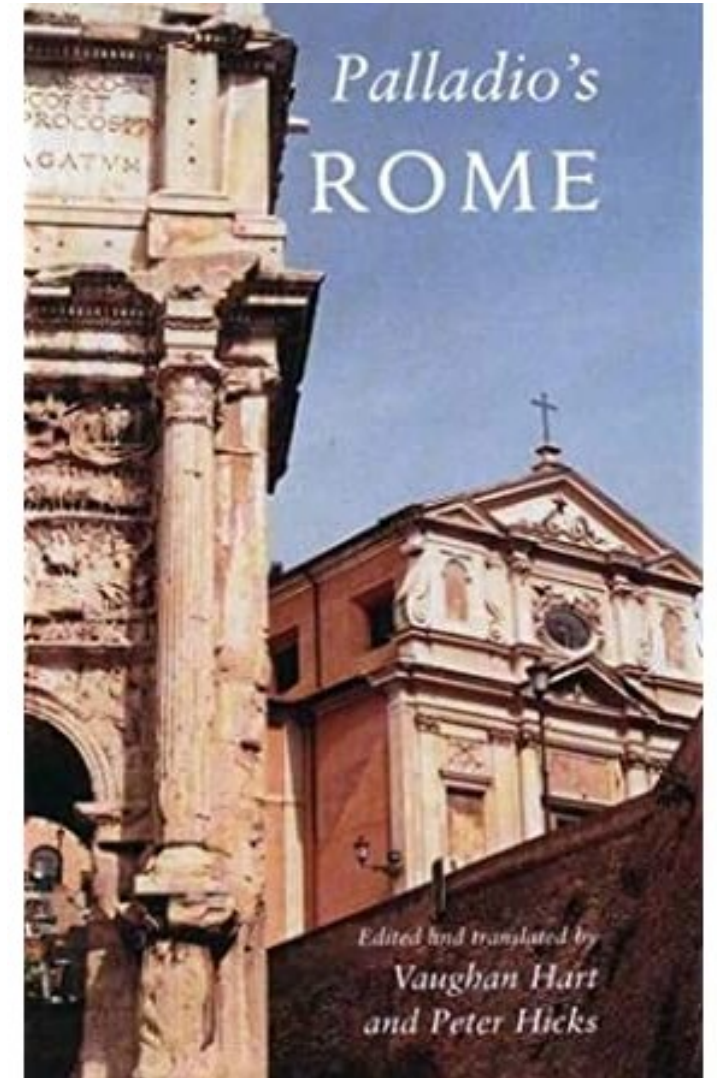
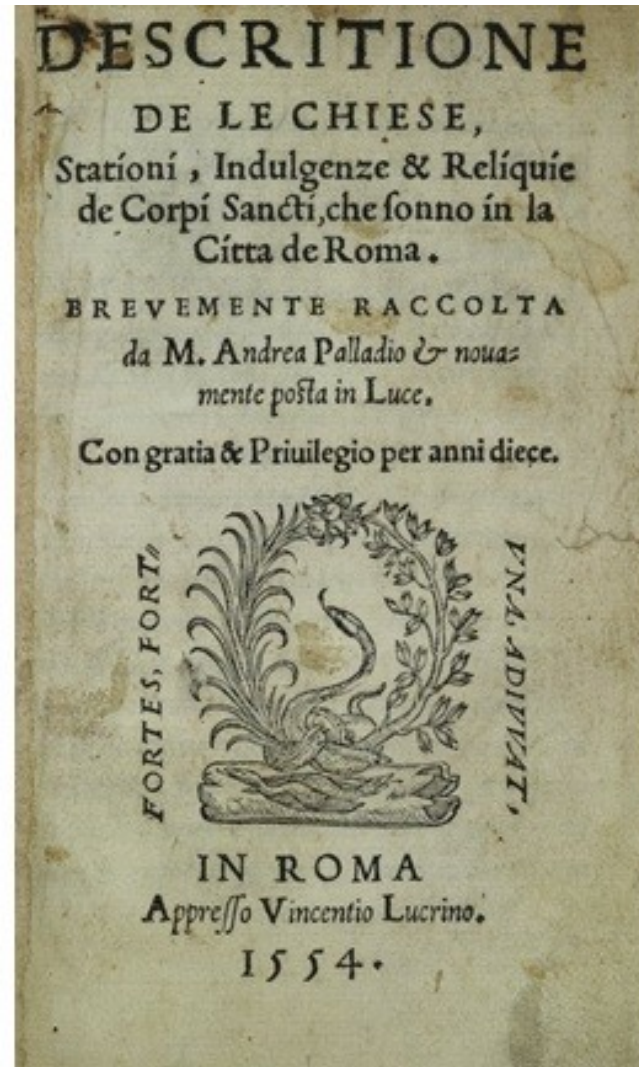
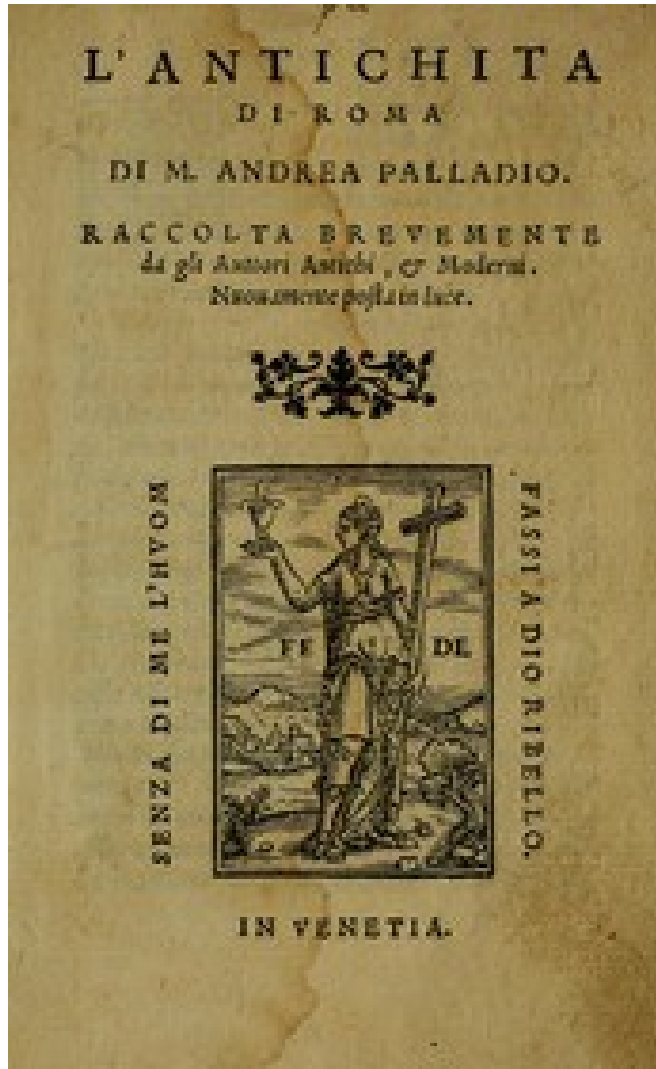

Pirro Ligorio: *Libro di M. Pyrrho Ligori Napolitano delle antichità di Roma, nel quale si tratta de' circi, theatri e anfitheatri, con le Paradosse del medesimo auttore, quai confutano la commune opinione sopra varii luoghi della città di Roma, Venezia 1553*

Andrea Palladio, 1554

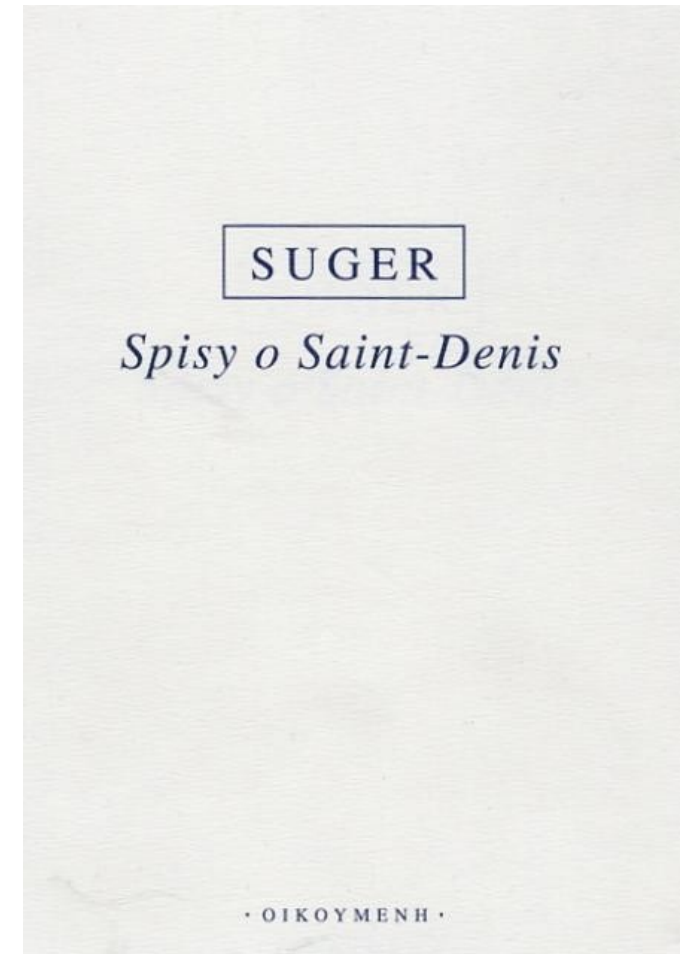

Sugerovy spisy o St. Denis

- Ordinationes, kol. 1140
- Libellus alter de consecratione ecclesiae Sancti Dionysii, 1146
- De rebus de administratione sua gestis, 1149

Opat Suger přijímá Boží požehnání, St. Denis, kol. 1150

Iva Adámková (ed.)

Erwin Panofsky (1882-1968) a metoda ikonologie

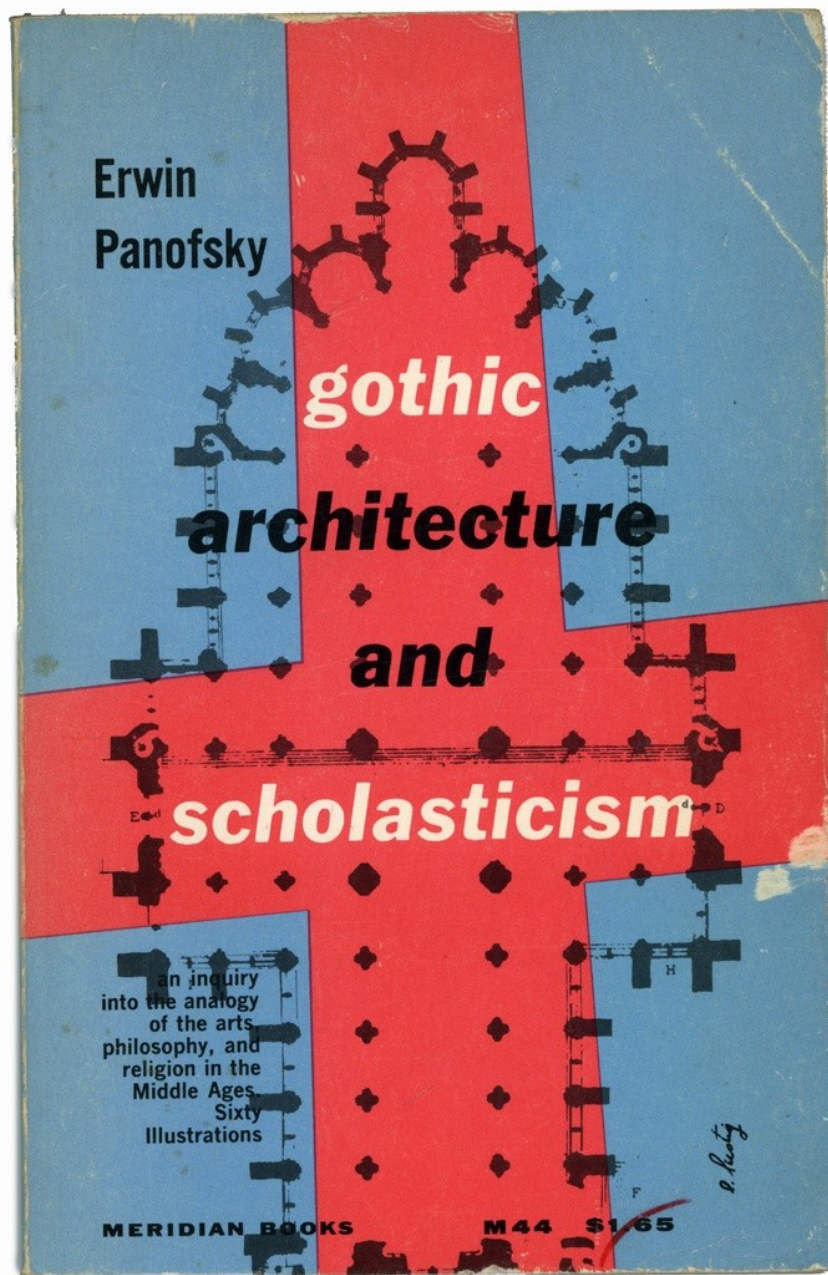

VÝZNAM
VE VÝTVARNÉM
UMĚNÍ

ERWIN
PANOFSKY

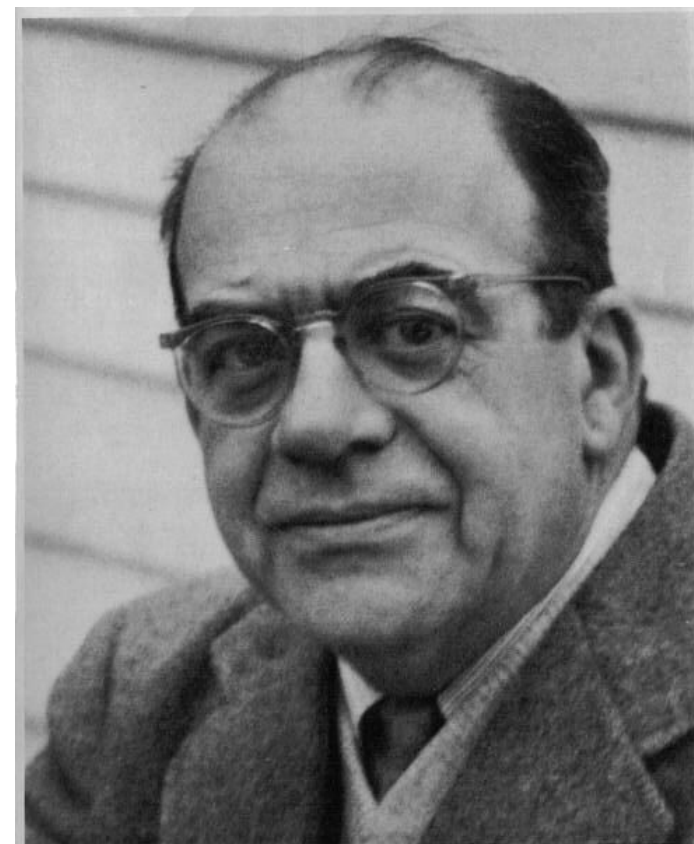

MALVERN / ACADEMIA

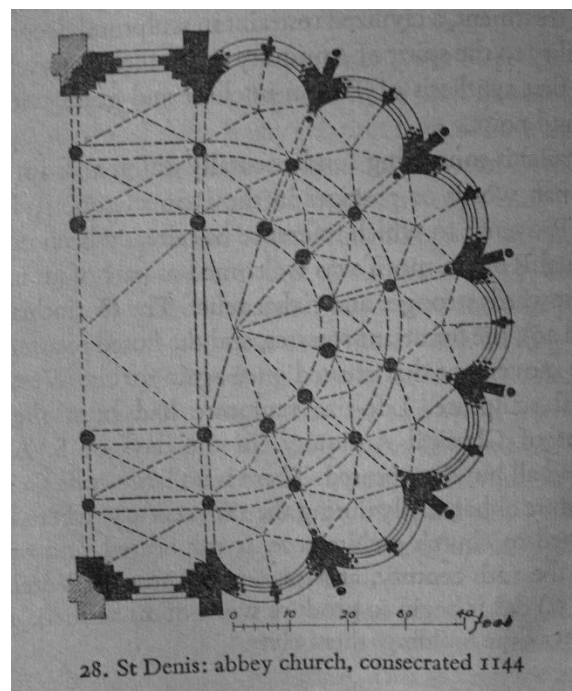

Erwin Panofsky (1882-1968)

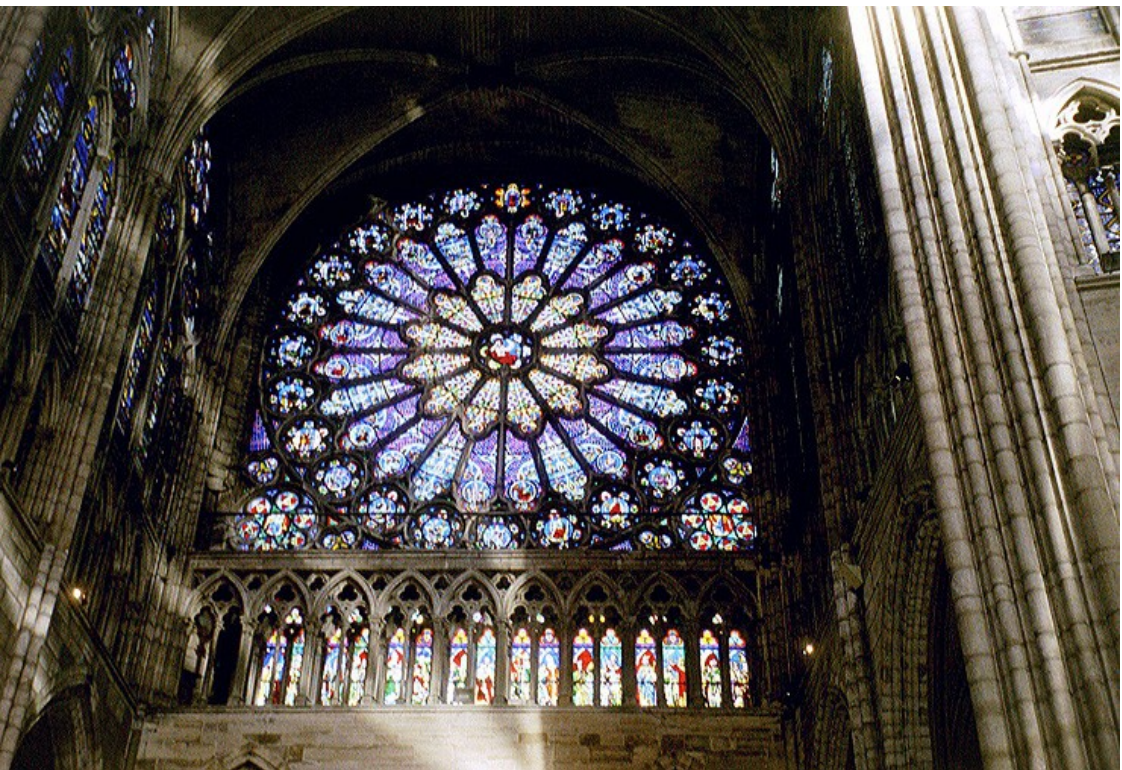
- opat Suger ze St. Denis
- katedrála a scholastický habitus

St. Denis , fasáda, po 1140, 13. století

Konsekrační nápis v chóru: (1144): „*Chrám září, prozářená je důstojná stavba, kterou proniká nové světlo*“.

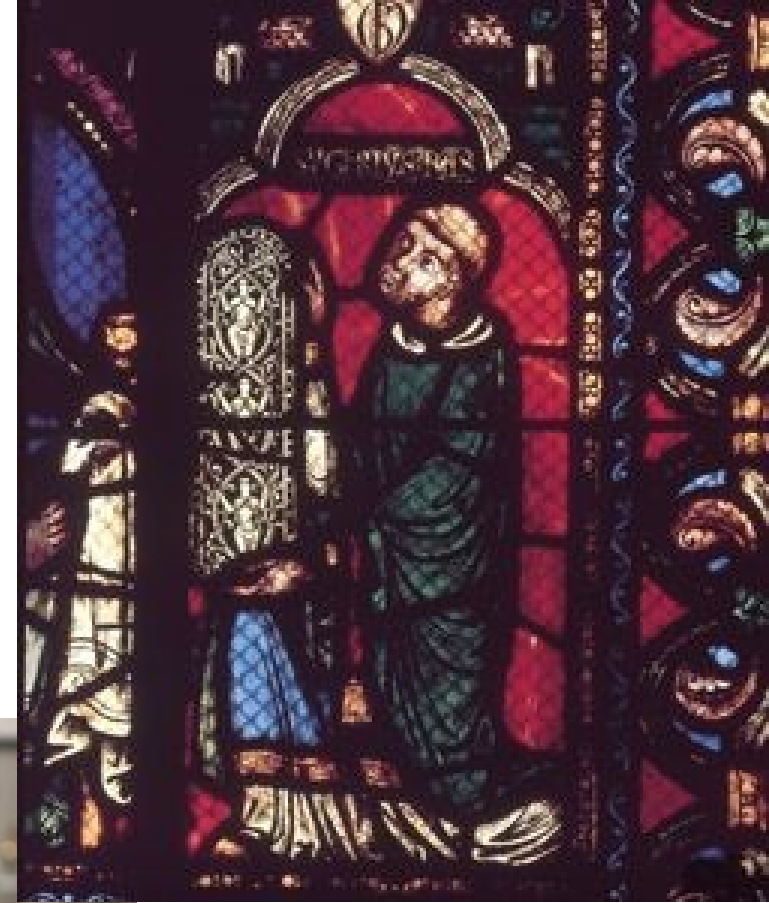
St. Denis , vrchní zóna chóru, po 1144

Suger a paralela mezi duchovní a materiální „stavbou“ Boha

neoplatonik - Pseudo-Dionysius Aeropagita (5. stol.): *Patrem clarificavit mundo*

Sardonyxový kalich a
porfyrová amfora z
pokladnice St.Denis

Bernard z Clairvaux (1090–
1153)

Sugerova idea paralelity mezi *spiritual* a *material building of God*.

Pseudo-Dionysius Aeropagita (5. století)

Bůh jako:

„the Superessential One“

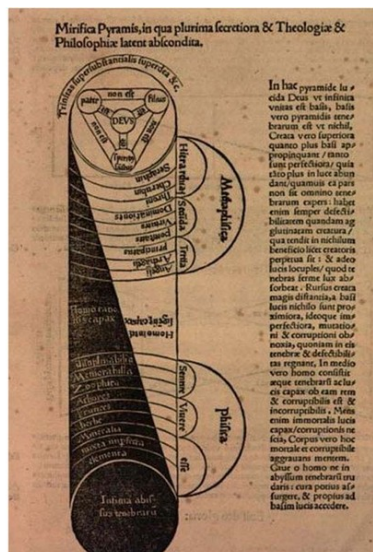
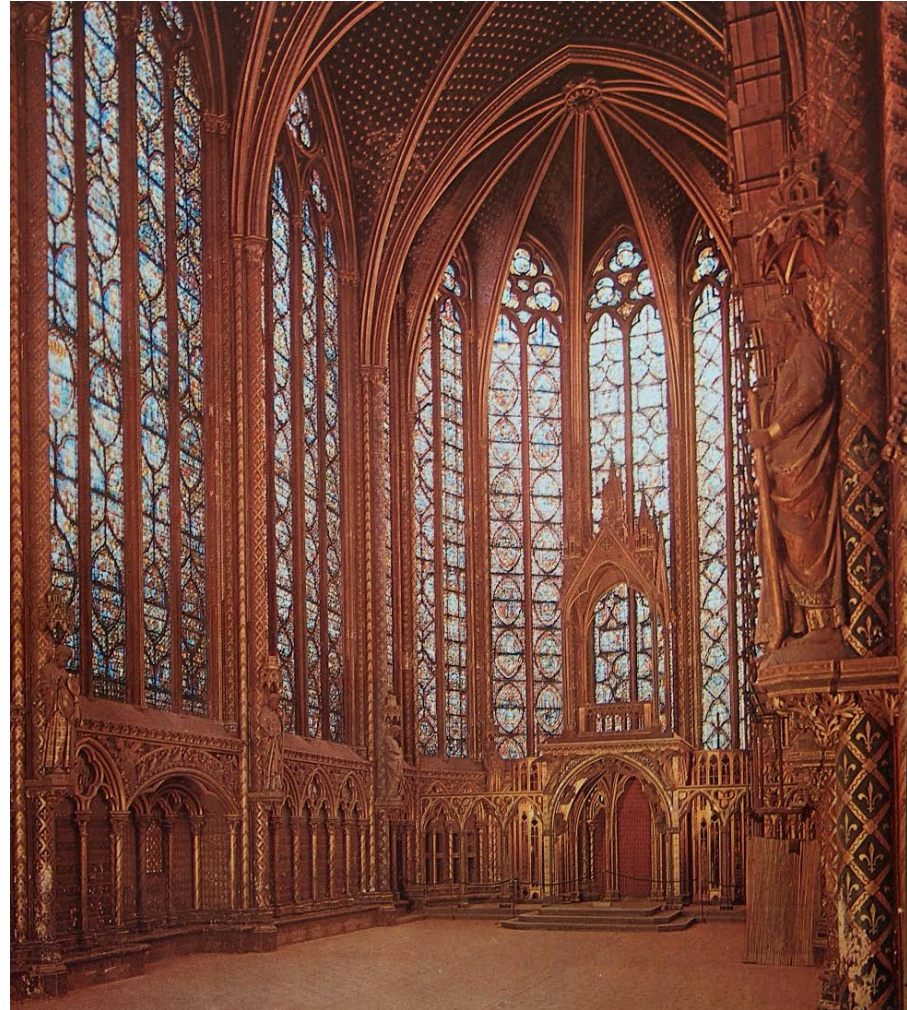
„the Superessential Light“,

„the Invisible Sun“

Bůh Otec: „Father of Lights

Kristus: „First radiance which has revealed the Father to the world“

= *Patrem clarificavit mundo*

Gothic Architecture
and Scholasticism

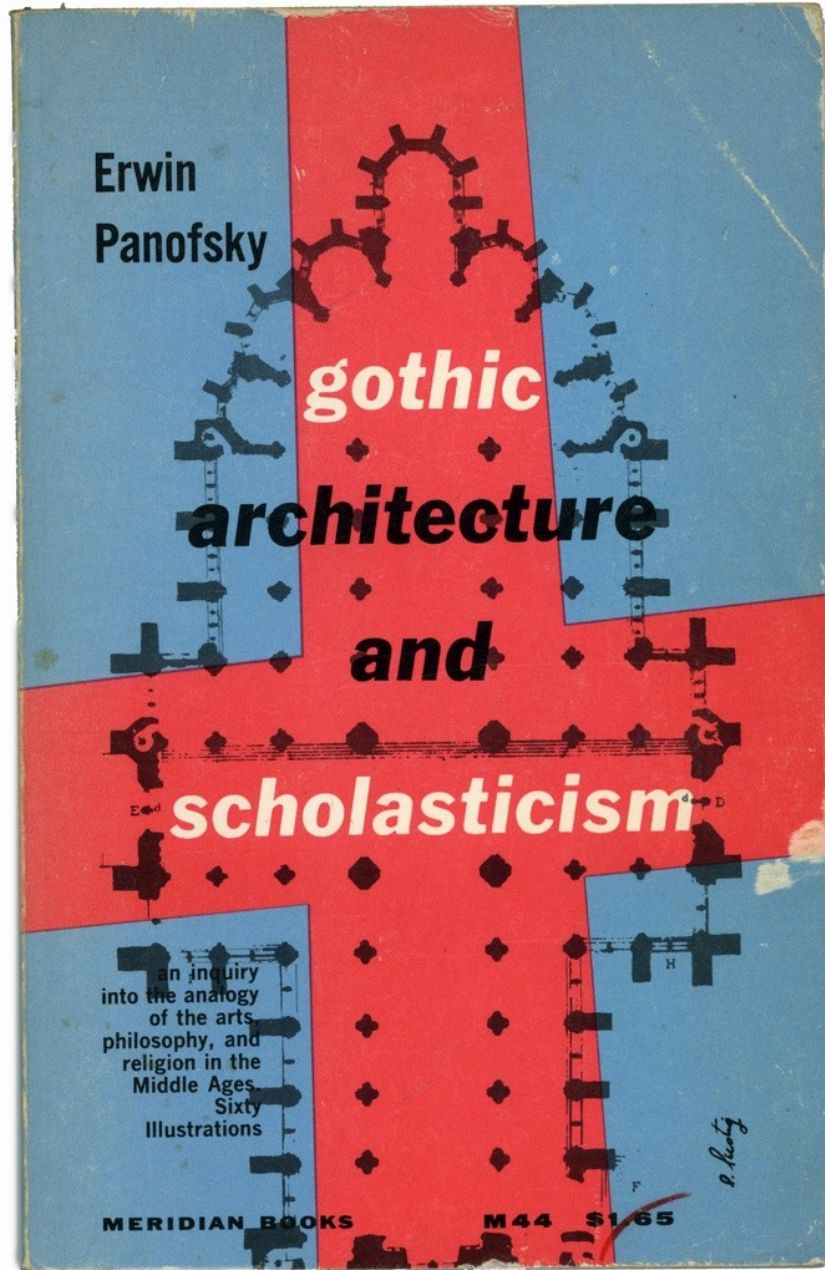
by Erwin Panofsky

(2)

Wimmer Lecture, 1948

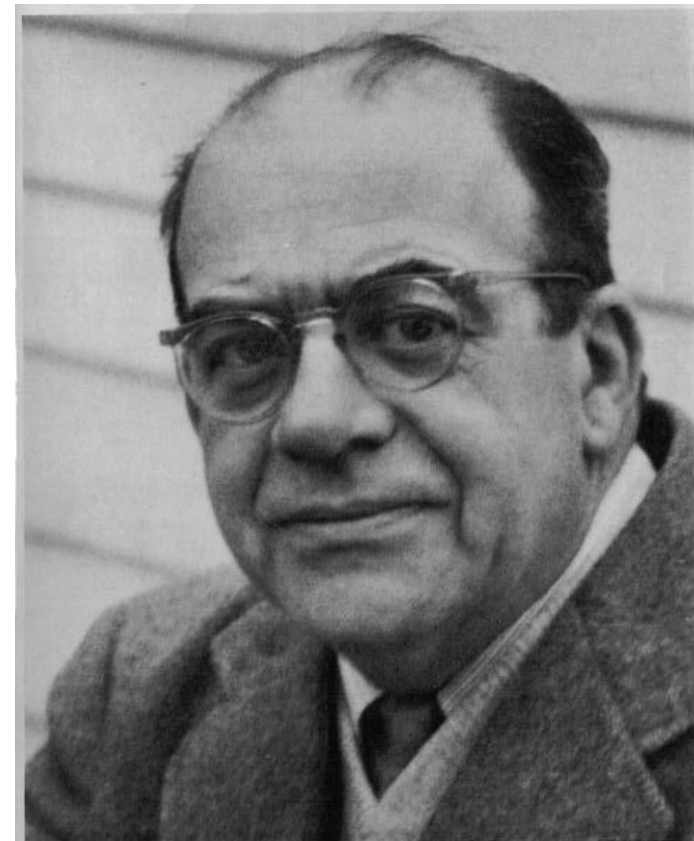
THE ARCHABBEY PRESS
Latrobe, Pennsylvania

1951

Erwin Panofsky (1882-1968)

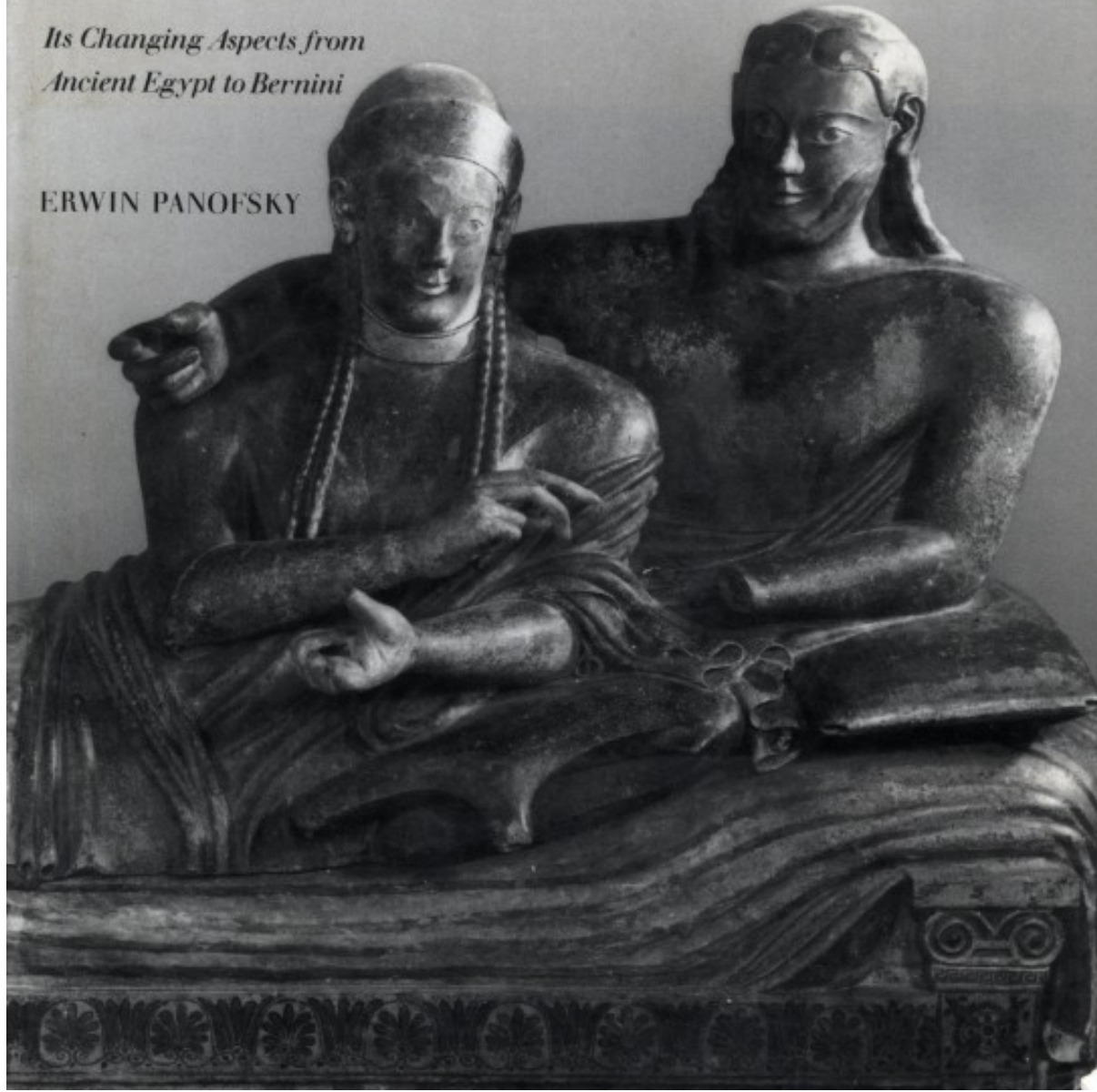
- katedrála a scholastický habitus – gotické stavitelství jako projev kultury a myšlení

Tomb Sculpture

*Its Changing Aspects from
Ancient Egypt to Bernini*

ERWIN PANOFSKY

Umění: projev myšlení, idejí a
kultury vs.
Umění jako forma

DE GRUYTER

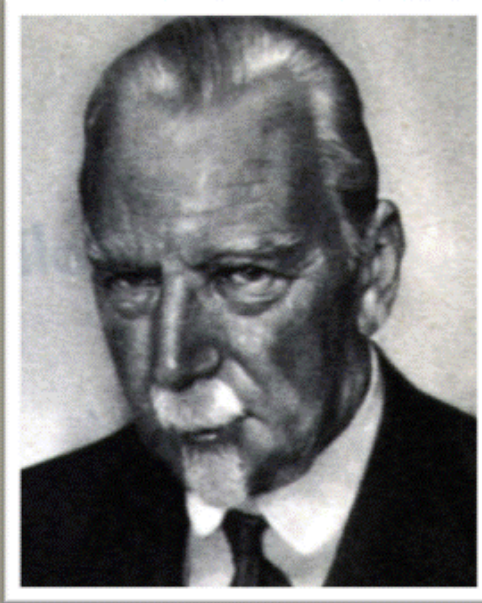
Kurt Bruch

**DAS MITTELALTERLICHE
GRABBILD**

511

Panofsky's Intellectual background

Heinrich Wölflin (1864-1945)
• Formalist critique.

Aby Warburg (1866-1929)
• Iconography and trans-genre motifs.

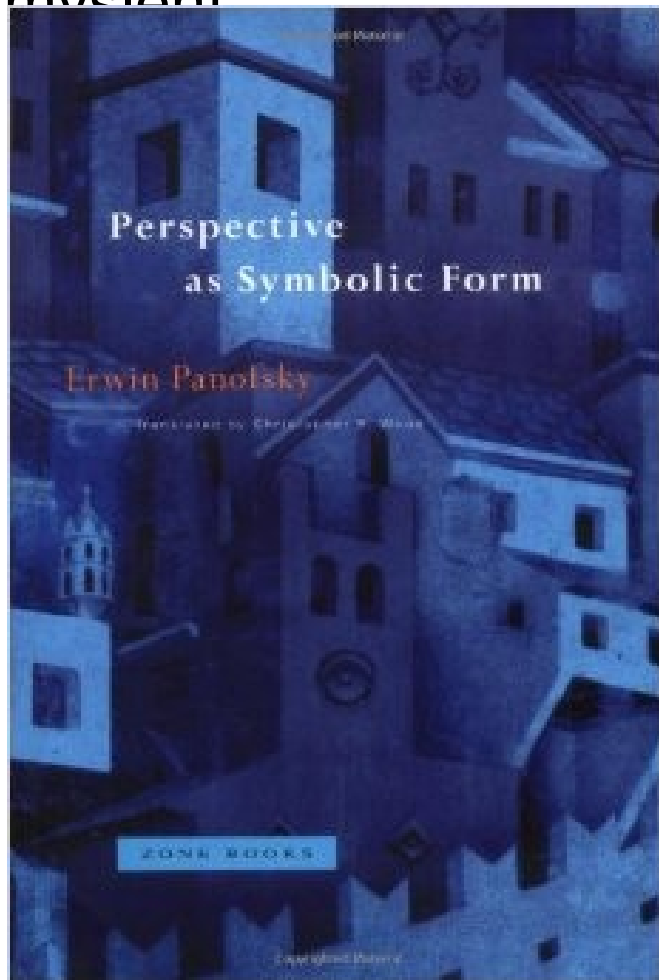
Ernst Cassirer (1874-1945)
• Humanism and Immanuel Kant.

- *Dürers Kunsttheorie: vornehmlich in ihrem Verhältnis zur Kunsttheorie der Italiener* (1914)
- *Der Begriff der Kunstwollens* (1920)
- *Dürer's "Melancholia I": Eine quellen- und typengeschichtliche Untersuchungen* (+ F. Saxl, 1923)
- *Idea: A Concept in Art Theory* (1924)

- *Studies in Iconology* (1939)
- *The Life and Art of Albrecht Dürer* (1943)
- *Abbot Suger on the Abbey Church of St.-Denis and its Art Treasures* (1946)
- *Gothic Architecture and Scholasticism* (1951)
- *Early Netherlandish Painting. Its Origins and Character* (1953)
- *Meaning in the Visual Arts* (1955)
- *Pandora's Box: the Changing Aspects of a Mythical Symbol* (1956) (with Dora Panofsky)
- *Renaissance and Renascences in Western Art* (1962)
- *Saturn and Melancholy: Studies in the History of Natural Philosophy, Religion and Art* (+ F. Saxl, R. Klibansky, 1964)
- *Tomb Sculpture. Four Lectures on Its Changing Aspects from Ancient Egypt to Bernini* (1964)
- *Problems in Titian, mostly iconographic* (1969)

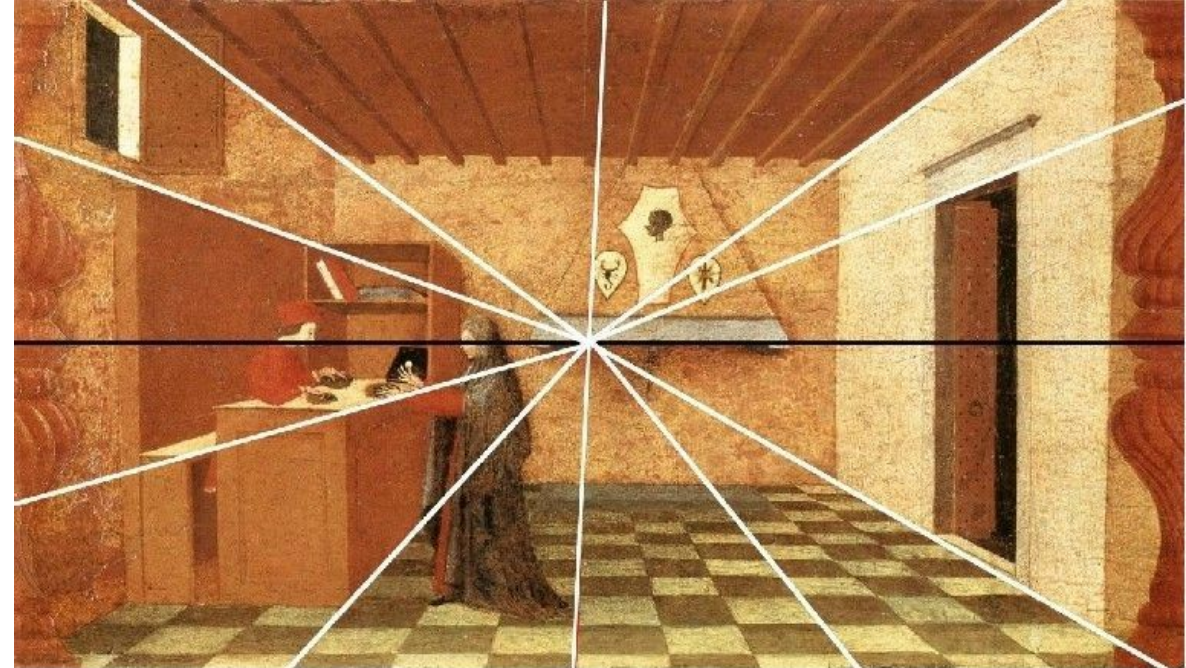
Intrinsic meaning

Perspektiva jako prostředek
vyjadřování se k prostoru - mění
se

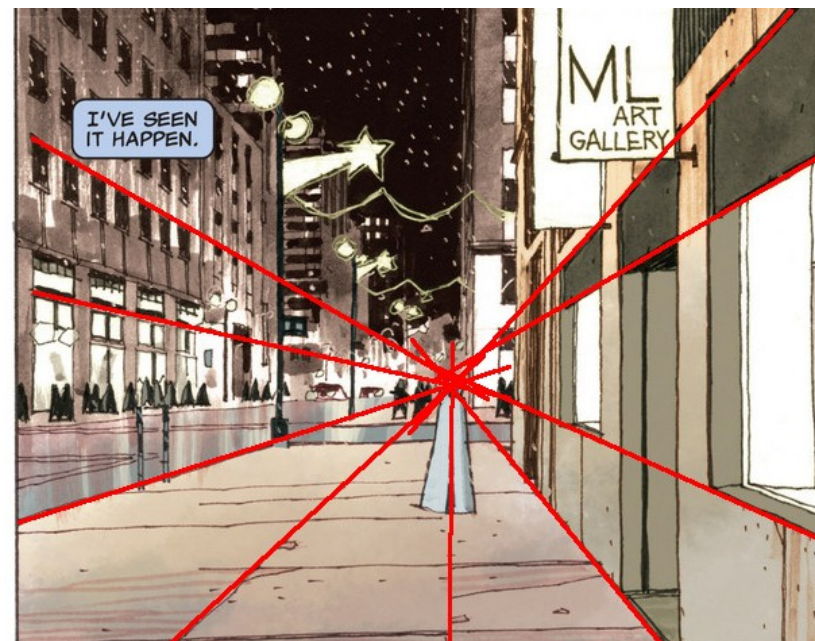
Každá doba má jiný cit pro prostor.
Symbolická forma dobového
myšlení

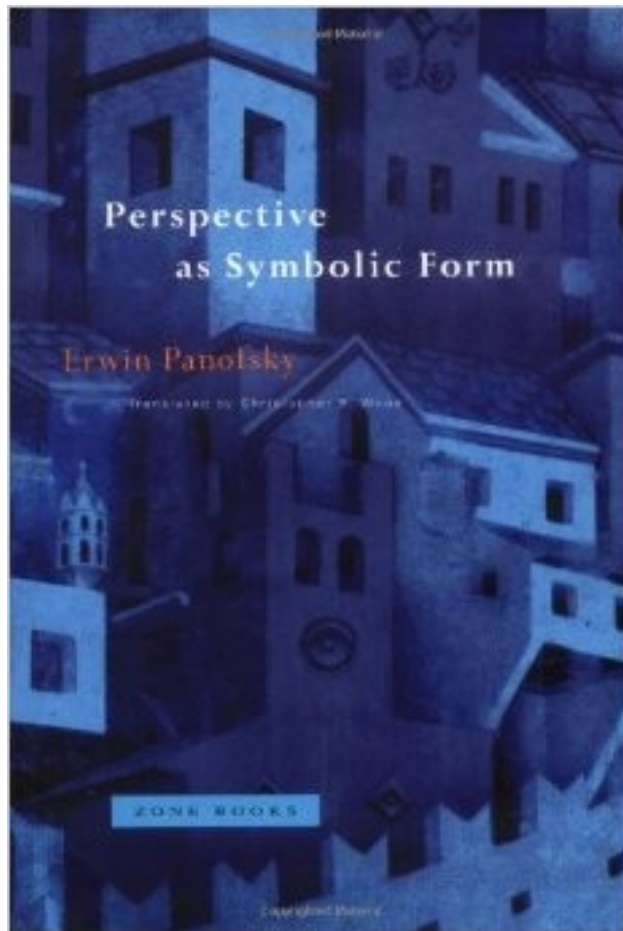
*Perspektive als symbolisches
Form (1927)*

Paolo Ucello
Le miracle de l'hostie 1468

Perspektiva jako znak: strukturalismus a sémiotika

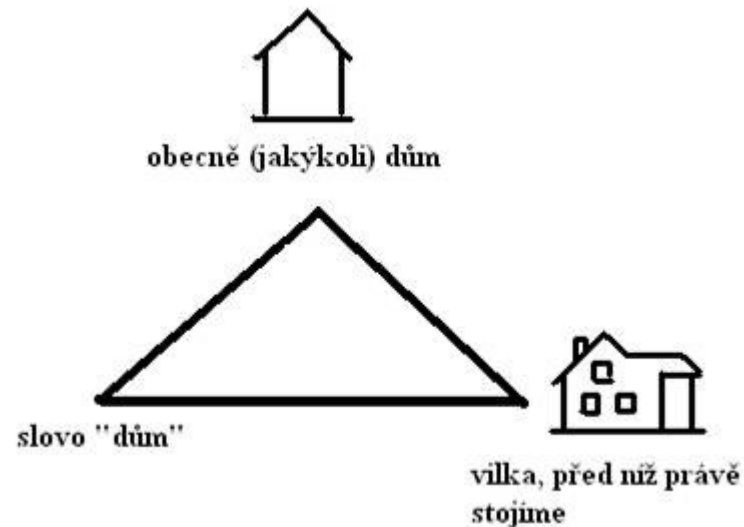
- Objekt, slovo, pojem, princip... není izolovaný fakt, ale součást celku (struktury): obojí je definováno vztahy, kontextem a vnitřními souvislostmi
- Znak jako součást komunikace v rámci jazykových, ale i socio-kulturních struktur.
- Hl. otázka: jak se vytváří vztah mezi znakovým a jeho významem a jak je tento význam prostřednictvím znaků recipován, jak funguje

Znak – význam (konvenční a arbitrární)

signifiant – označující (znak) – např. červená barva na semaforu

signifié – označované (význam) Stůj!

'signifiant'
word in language

'signifié'
extra-linguistic concept referring
to an object in the world

[l^jaur] ↔

arbitrary relationship (set by social convention)

Struktura

Komplexní celek, jehož vlastnosti přesahují vlastnosti kterékoliv z částí – klíčovým aspektem je **celistvost**, totalita celku jako strukturálně/strukturně definovaného systému a vztahů v něm; podstata utváření struktury je tedy **dynamická**

Struktura v dějinách umění

- a) Vlastní umělecké dílo: vztah mezi formou a obsahem
- b) Vývoj stylových forem: vztah mezi vnějšími formami a vnitřními základy stylu (Alois Riegl tak rozlišoval „stylový charakter“ a „stylový princip“)
- c) Kontext uměleckého díla: vztah mezi dílem a jeho okolím

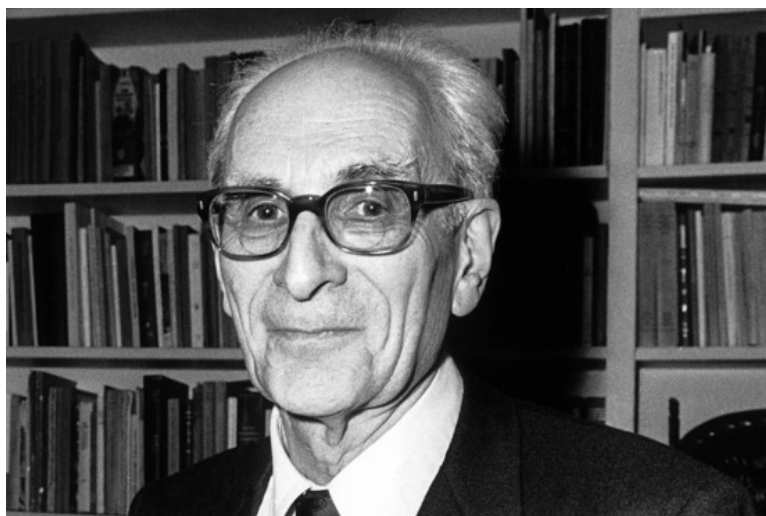
Ferdinand de Saussure

Kurs obecné lingvistiky

EUROPA //

U m b e r t o
ECO

EDICE LIMES

Claude Lévi-Strauss
Antropologie
a problémy
moderního světa

NAKLADATELSTVÍ KAROLINUM

Teorie
sémiotiky

Jan Mukařovský (1891-1975)

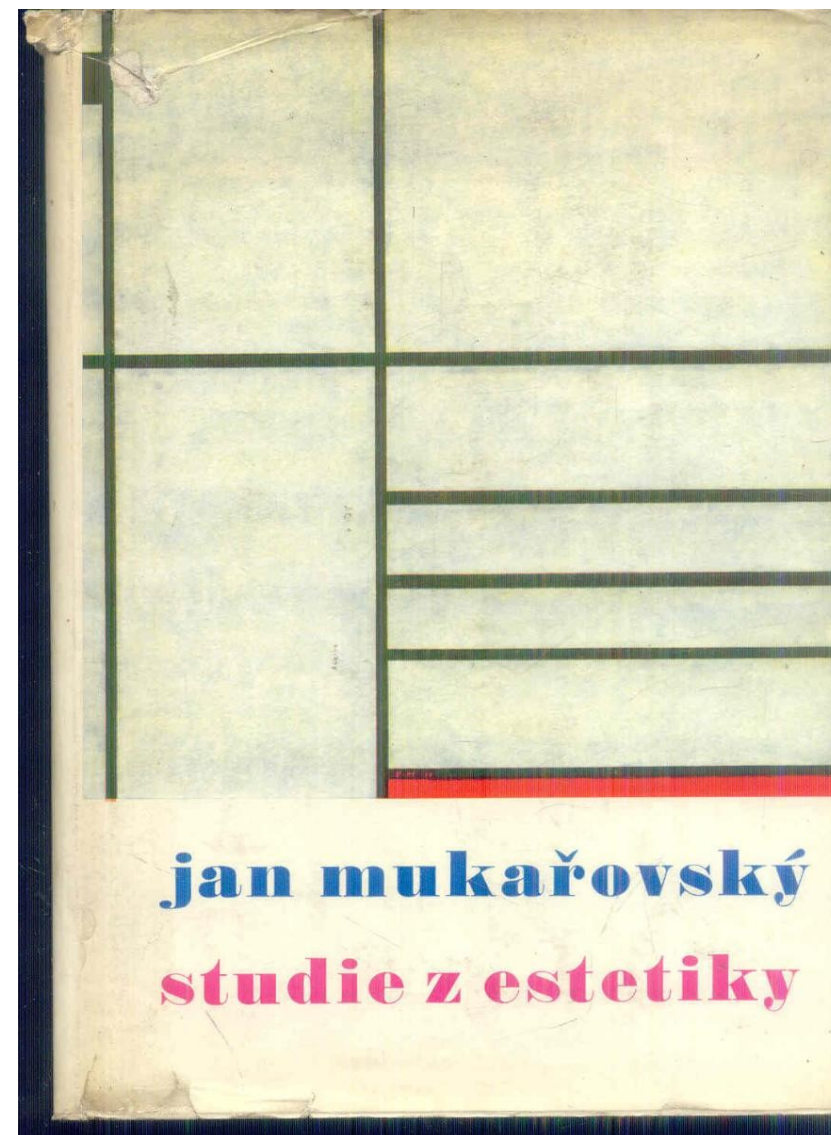
Struktura: definují ji především vztahy:

a) jak mezi složkami díly samými

b) tak vůči okolnímu kontextu

= dílo je struktura aktivních elementů, na kterých participuje výměna mezi dílem, umělcem a divákem

= dílo je prostředkovatel významu – je znakem: **sémiologie**

Dějiny umění a strukturalismus

Strukturální vidění pracuje s dílem jako s celkem (viz Gestalt-Psychologie = vidění je celistvé)

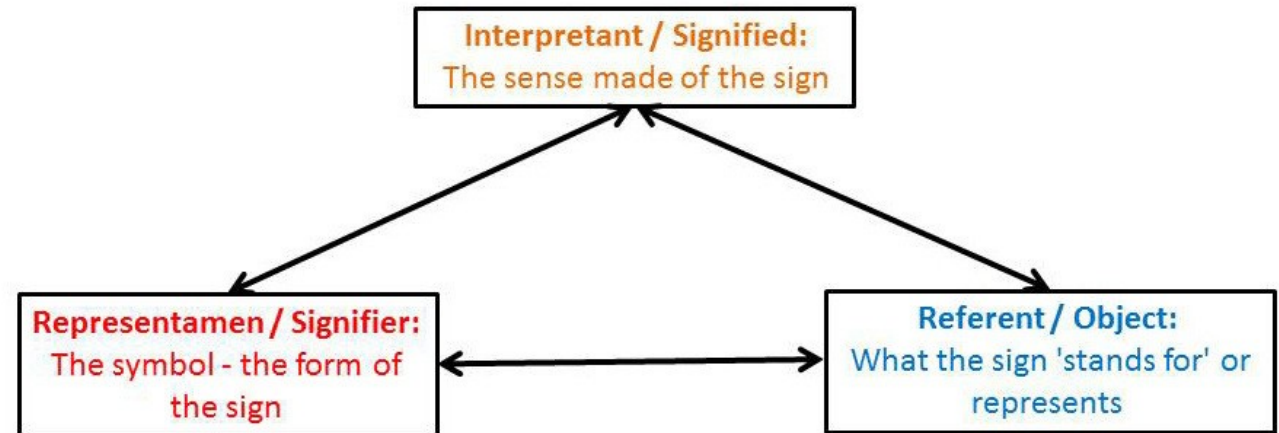
Témata:

- Vztahy a souvislosti (forma – obsah)
- Dílo jako znak (nesoucí významy)
- Společenská funkce umění

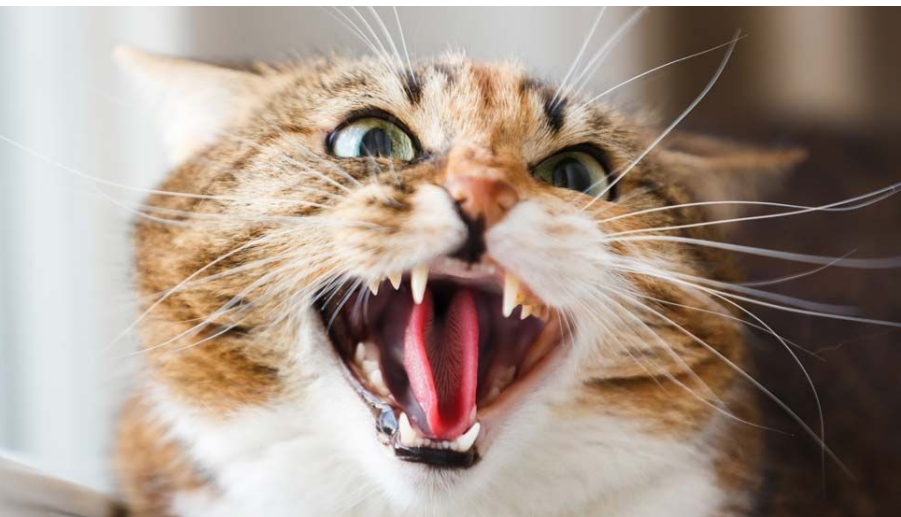
Charles Sander Peirce (1839-1914), americký matematik, filosof a logik

The Semiotics of Charles Sanders Peirce

Icon - Index - Symbol

Fotografie:
Icon - Index

Roland Barthes (1915-1980)

Denotace

Konotace

Panzani (1977) - syntéza obrazového a jazykového sdělení

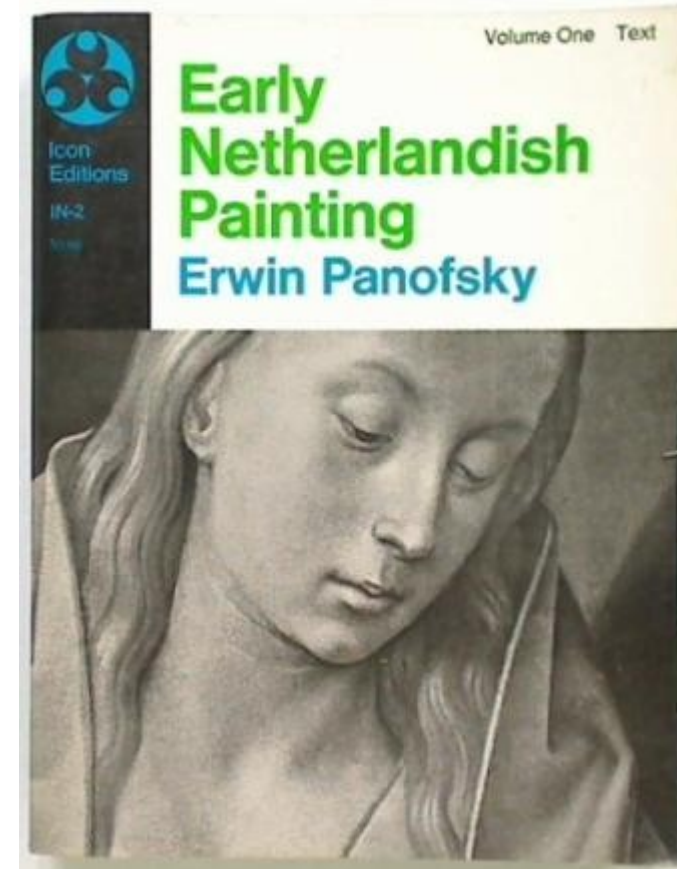
Předměty jako takové – doplněné popisy (denotace)

Odvozené významy (konotace - druhý smysl):

- např.
- Italskost (barvy – i pro ne-Italy)
- Zátiší
- Čerstvost (nákup)
- Domácí příprava – pozitivní konotace

Early Netherlandish Painting. Its Origins and Character (1953)

Reality and symbols: *Spiritualia sub metaphoris corporalium:*
Každý detail byl kontrolovaný daným symbolickým programem

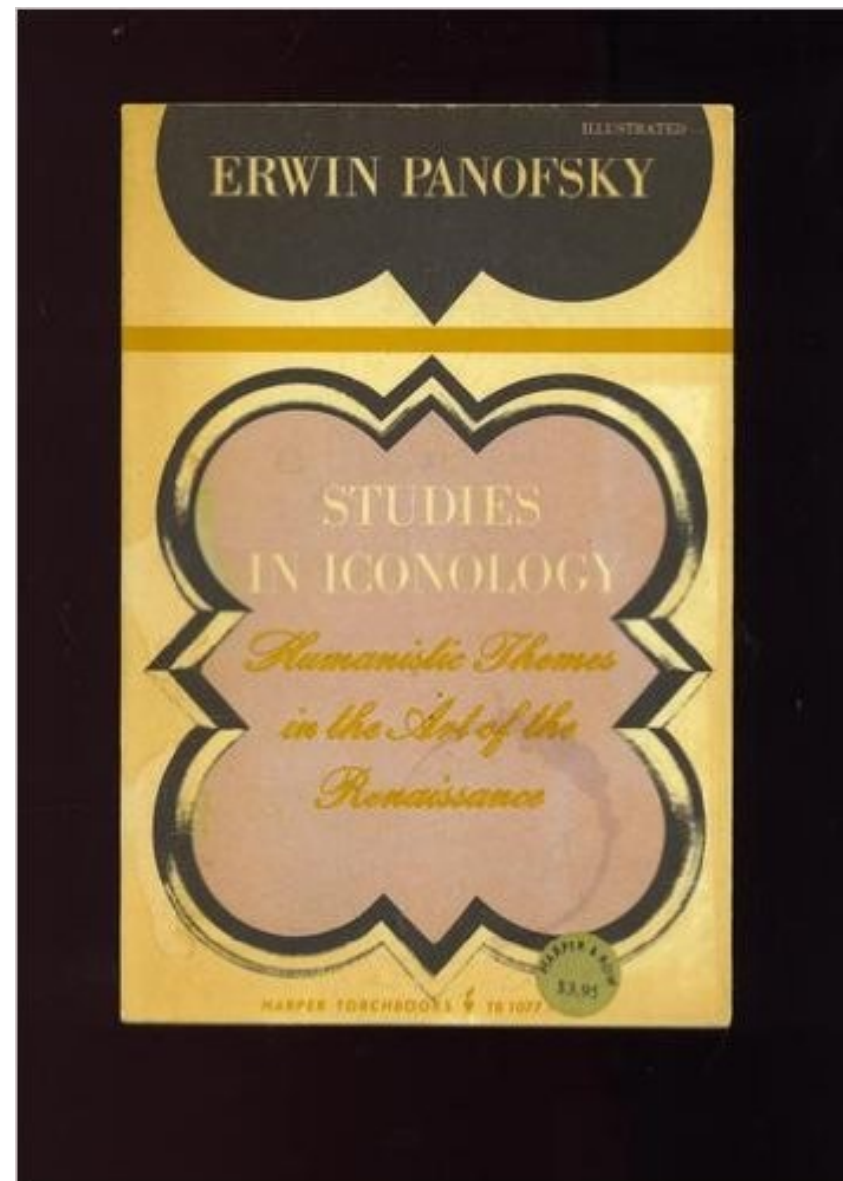
1939/1955

- Předikonografický popis
- Ikonografická analýza
- Ikonologická syntéza (*intrinsic/hidden meaning*)

„Představuje tři aspekty jediného jevu, totiž uměleckého díla jako celku...metody přístupu...navzájem splývají v jediném organickém a neoddělitelném procesu“

Ikonologie – *interpretativní ikonografie*.

Vyhrazena pro „rozbor obrazů, příběhů a alegorií“, nikoliv pro „umělecká díla, ve kterých je celá sféra druhotného, neboli konvenčního námětu eliminována a v nichž se objevuje bezprostřední přechod od motivů k obsahu: krajinomalba, zátiší, žánr“

E. Panofsky, Ikonografie a ikonologie: Úvod do studia renesančního umění, 1939

- 1) Faktický a výrazový význam - odvodíme z praktické zkušenosti (senzibilní aspekt)
- 2) Konvenční význam – patří do oblasti interpretace (inteligibilní aspekt)
- 3) Vnitřní význam – jednotící princip, který vysvětluje viditelnou událost – jak její smysl, tak její formu

1) Prvotní/přirozený význam – identifikování čistých forem (předikonografický popis)

Dějiny stylu

2) Druhotný/konvenční význam (ikonografický popis a identifikace)

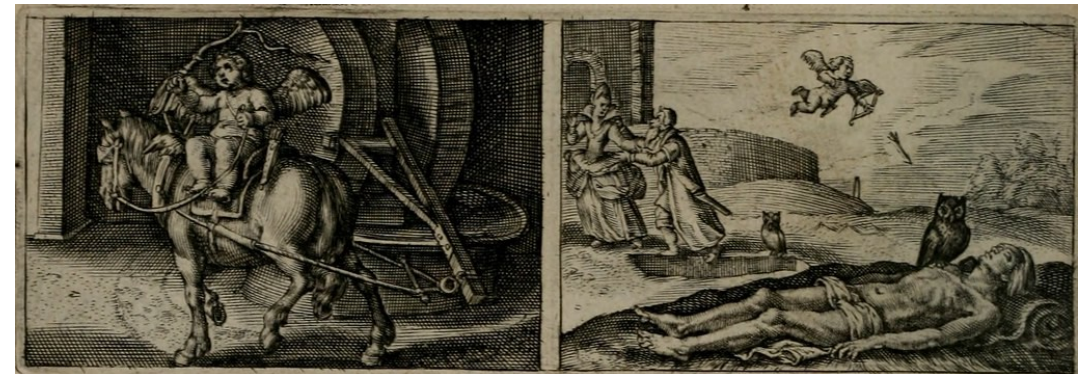
Dějiny typů

3) Vnitřní význam/obsah: *„podstatné principy, které prozrazují základní postoj národa, období nebo třídy, náboženské nebo filozofické přesvědčení, tak jak jsou zhuštěny v jediném díle.“*

Dějiny kulturních symptomů a symbolů

- Svět symbolických hodnot
- Syntetická intuice
- Obeznamenost s podstatnými tendencemi lidského myšlení

Veronese, Alegorie lásky, kol. 1570

Ernst Cassirer (1874-1945): „*symbolické formy*“

Friedrich Ast (1778-1841) – předchůdce hermeneutiky - interpretace textů

- 1) Gramatická úroveň
- 2) Historická úroveň
- 3) Kulturní úroveň (Zeitgeist!)

- Kulturní kódy epochy
- Znalost klasické kultury

Ikonologie

Čtení obrazů prostřednictvím odkrývání vybraných symbolů a hledání komplexního vnitřního (skrytého) významu. Ten se projevuje současně osobitým (formálním) zpracováním určitého námětu.

Čtení obrazů

Nicolas Poussin, Izraelité sbírající manu,
1639

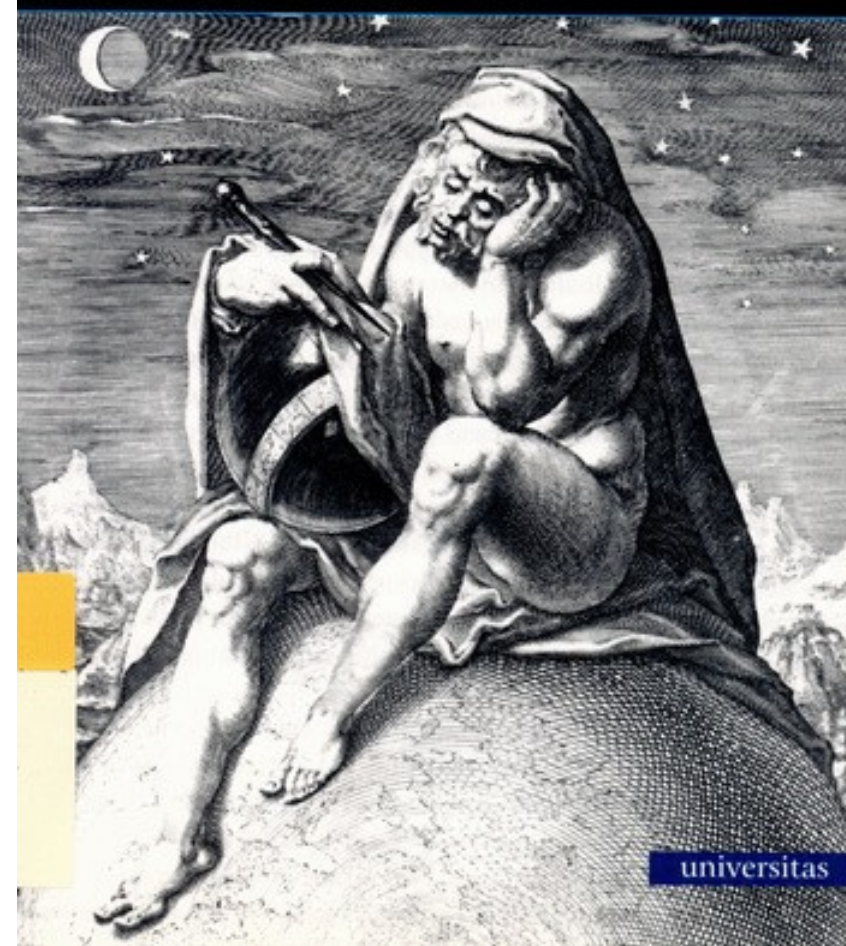
„lisez histoire et la tableau“

Raymond Klibansky, Erwin Panofsky, Fritz Saxl

SATURN I MELANCHOLIA

STUDIA Z HISTORII, FILOZOFII, PRZYRODY,
MEDYCYNY, RELIGII ORAZ SZTUKI

Agrippa von Nettesheim, Heinrich Co
HENRICI CORNELII

AGRIPPÆ

AB NETTESHEYM,
ARMATÆ MILITIÆ EQVITIS
AVRATI, ET IVRIS YTRIYSQVE
ac Medicinæ Doctoris,

OPERA.

IN DVOS TOMOS CONCINNE DE
gesta, & nunc deniq; sublatis omnibus men-
dis, in Fidei veritate gratiam accu-
ratissime recensa.

QVIBVS POST OMNIUM EDITIONES
de novo accessit ARS NOTORIA, ut fatis in-
dicat Catalogus post præfationem
positus.

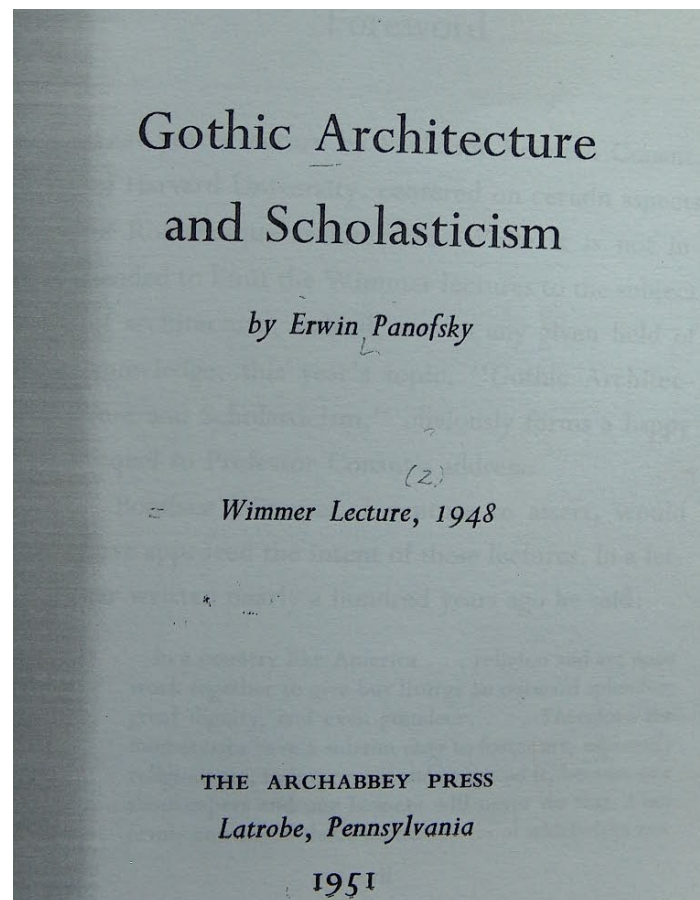
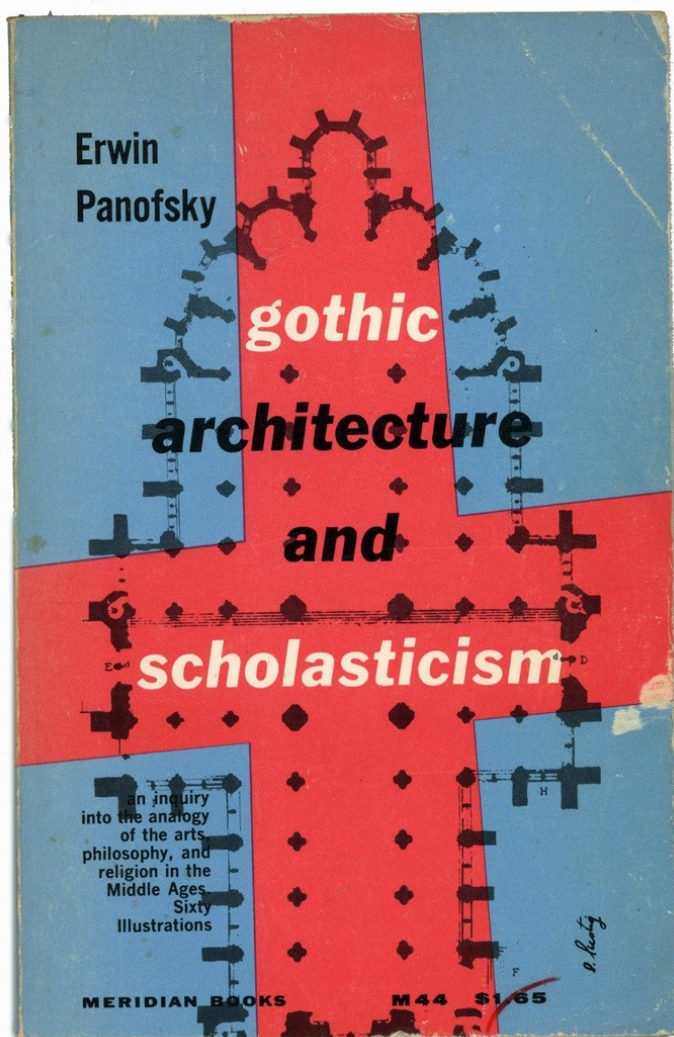
LUGDUNI.
PER BERINGOS FRATRES.

Erwin Panofsky a ikonologie architektury

Gothic Architecture and Scholasticism, Latrobe 1951

K analogii umění, filosofie a teologie ve středověku

Objasnit principy nového gotického „*picture space*“

- nového způsobu vidění a utváření architektury

Období 1130–1270 - *astoundingly synchronous development* mezi gotickým uměním a scholastikou

Habitus ve vrcholně středověké scholastice = *principium importans ordinem ad actum – princip, který vnáší řád do jednání*

Je to typické pro všechny civilizace - společné mentální vzorce a způsoby myšlení.

(Milena Bartlová, *Habituální performance. Úvahy o možnostech metodologické inspirace pro uměleckohistorickou medievistiku*, *Umění* 2008)

Platón
vs.
Aristoteles

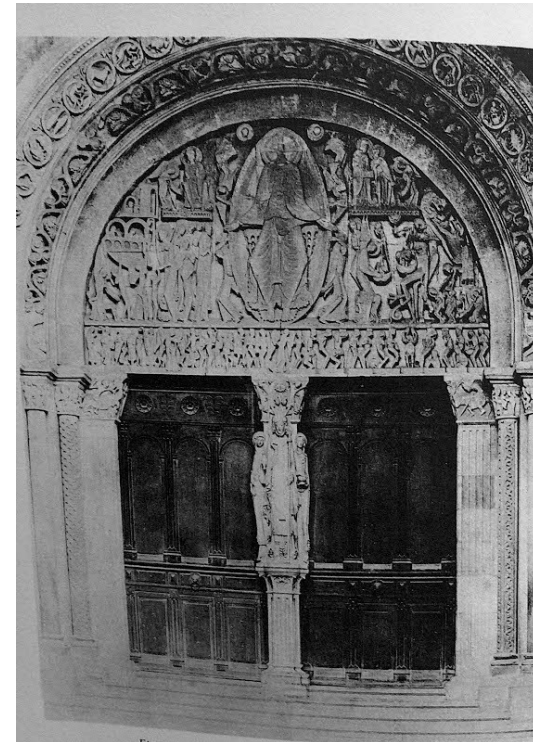

Figure 2. Autun Cathedral, west portal. Ca. 1130.

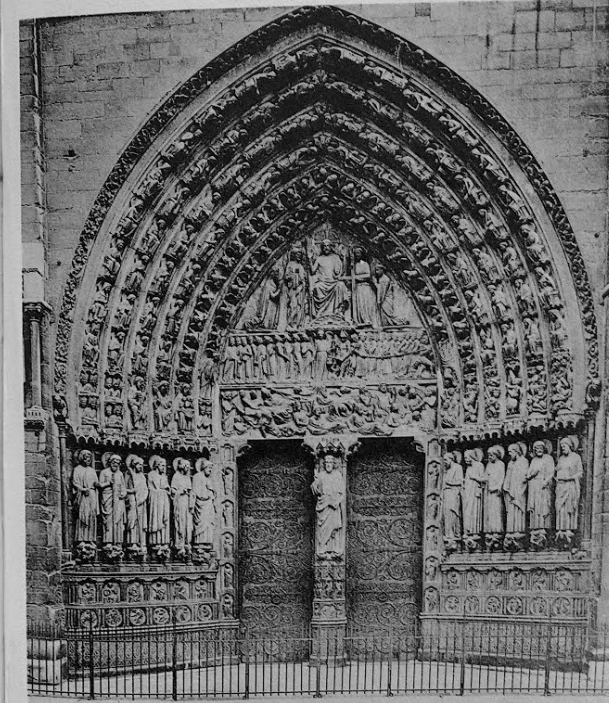

Figure 3. Paris, Notre-Dame, central portal of the west façade (much restored). Ca. 1215–1220.

Gotická katedrála = teologická summa

- parallelismus membrorum – summa (partes – membra – articuli)

- *clarificatio*

- *manifestatio* (transparentnost)

= rys vrcholně gotické architektury

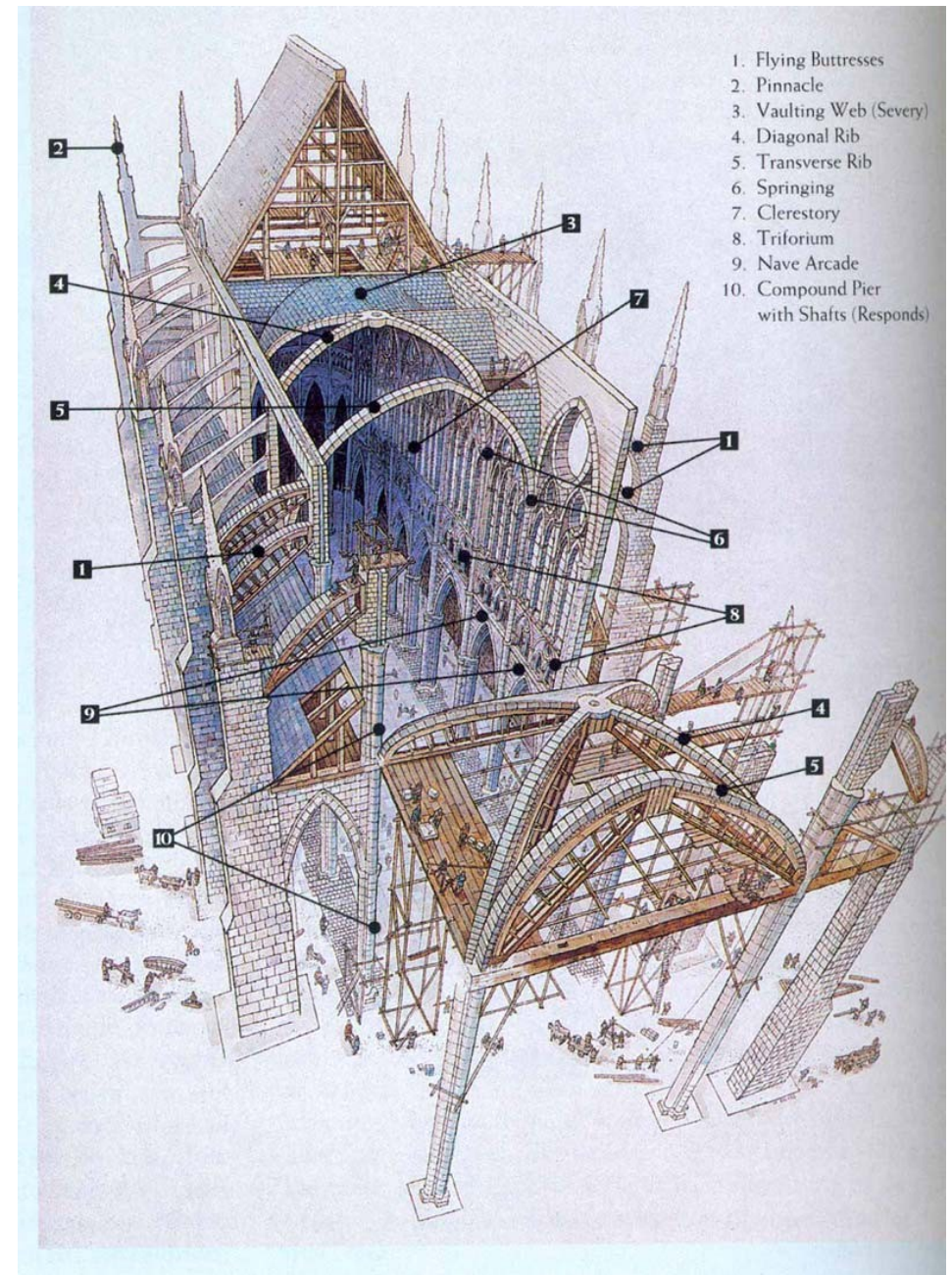
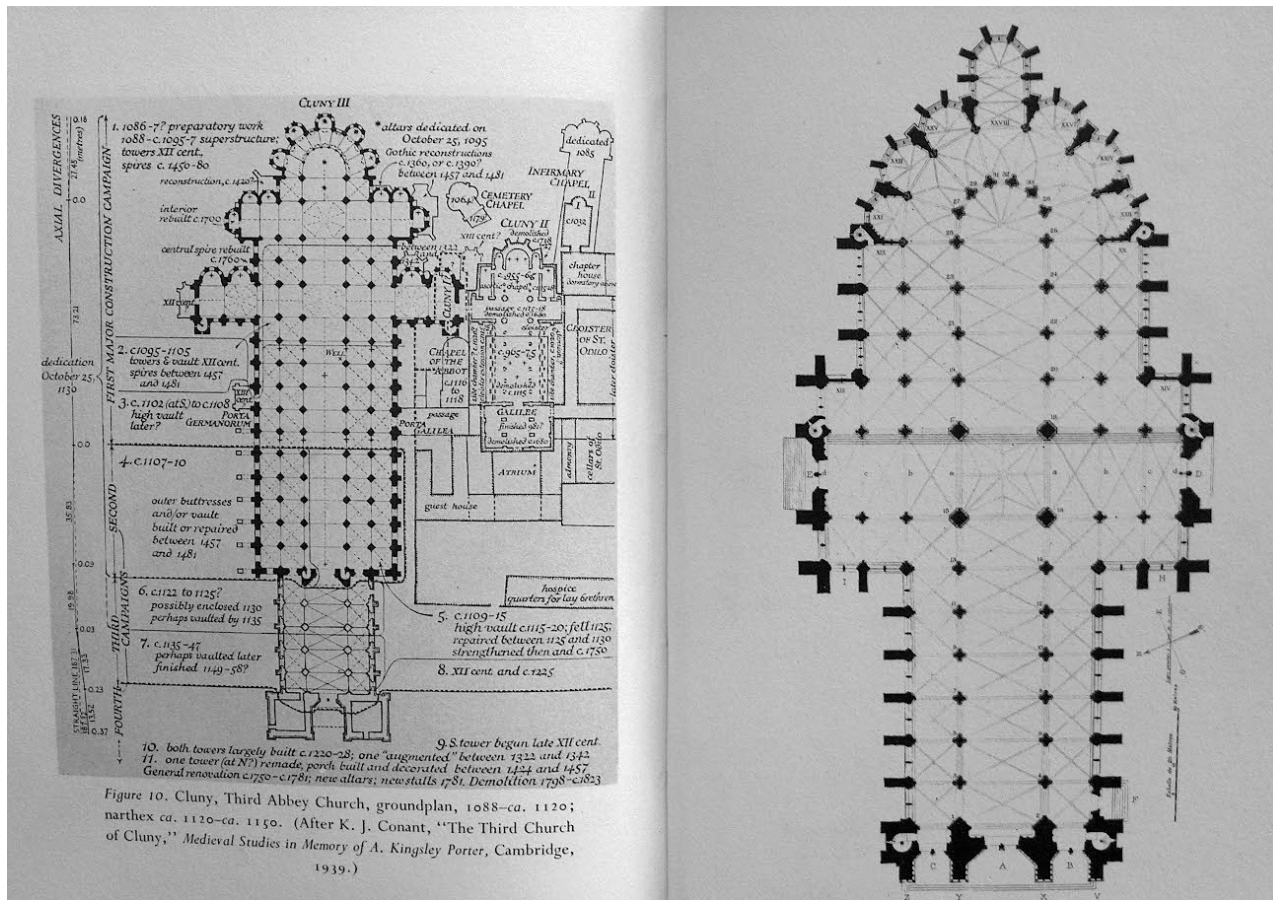

Figure 11. Amiens Cathedral, groundplan. Begun 1220.

pilier cantonné

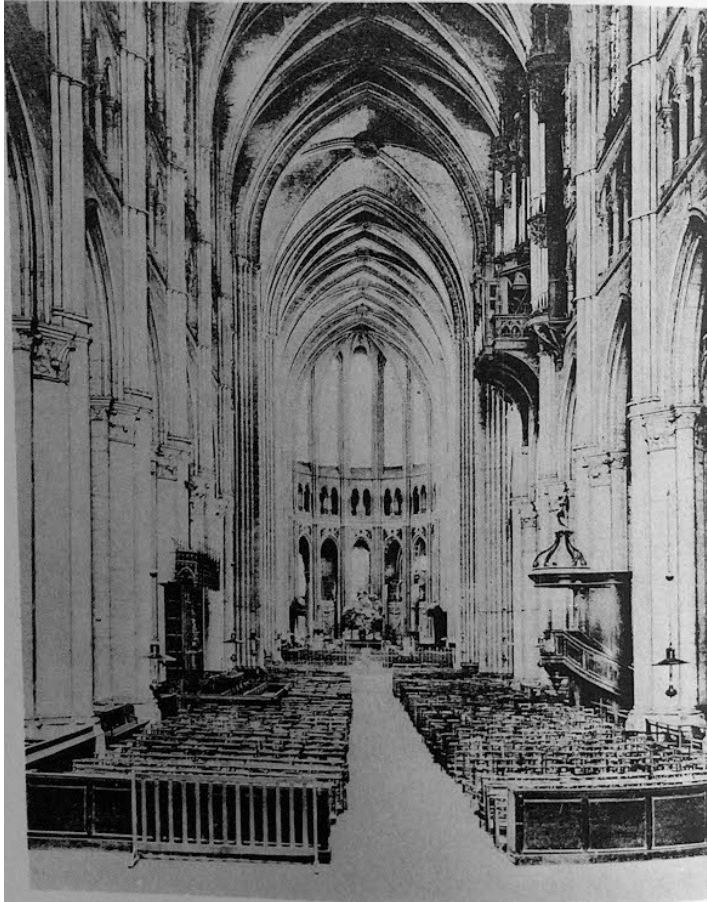

Figure 19. Chartres Cathedral, interior of the nave. Begun shortly after 1194.

Figure 20. Reims Cathedral, interior of the nave. Begun 1211.

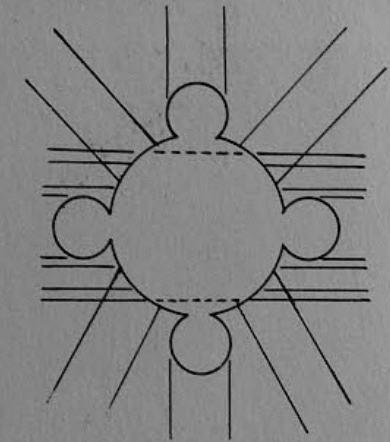

Figure 51. Amiens Cathedral, cross section of pier in relation to wall and vault-ribs. Design established ca. 1220.

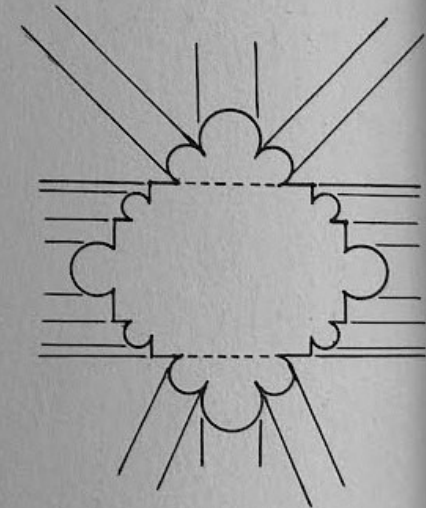

Figure 52. St.-Denis, cross section of pier in relation to wall and vault-ribs. Design established ca. 1231.

This is indeed „rationalism“

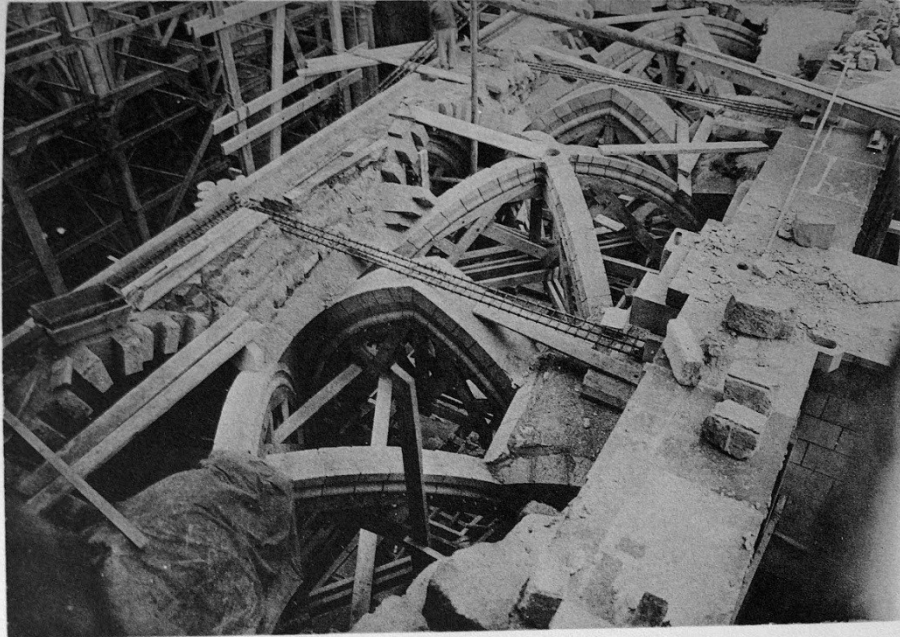

Figure 24. Soissons Cathedral, vaults of the southern side aisle in course of restoration after World War I. Beginning of the XIIIth century.

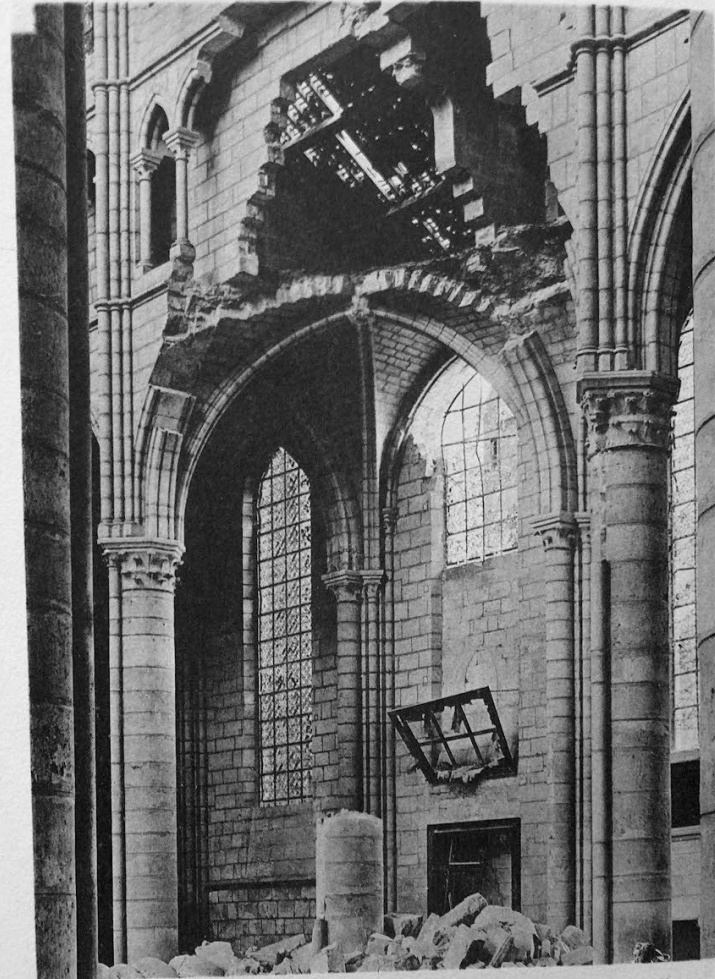

Figure 25. Soissons Cathedral, section of the northern nave wall damaged during World War I. Beginning of the XIIIth century.

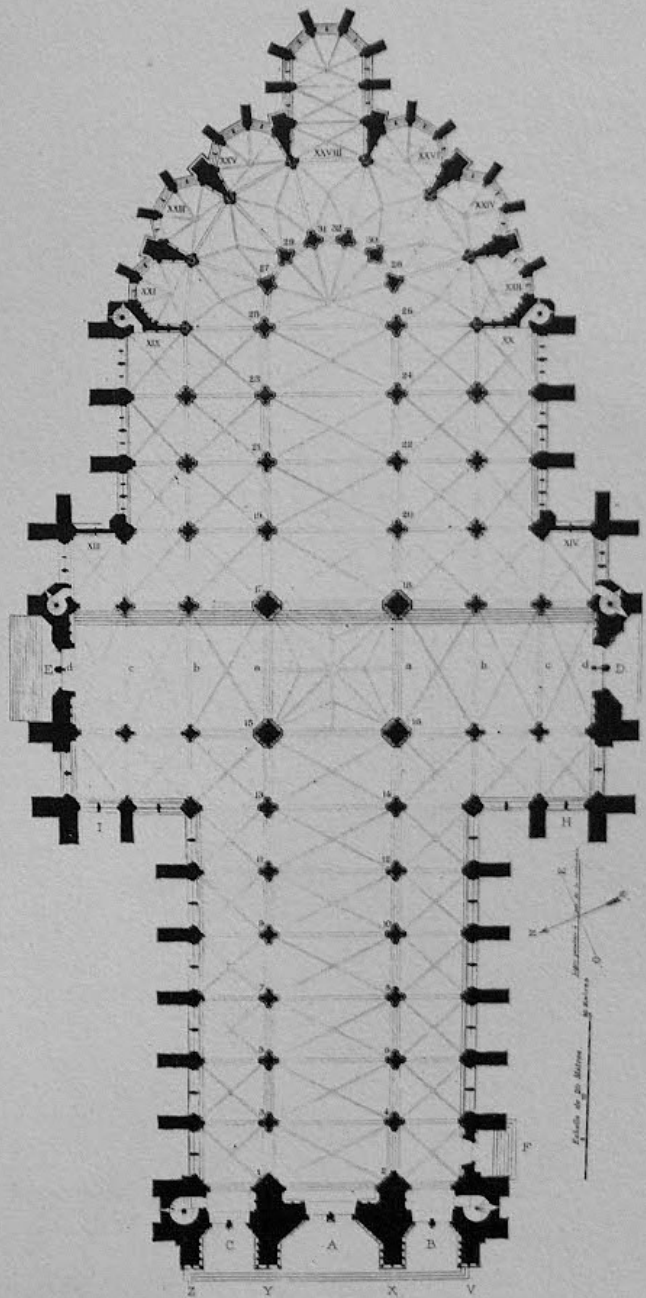

Figure 11. Amiens Cathedral, groundplan. Begun 1220.

Figure 19. Chartres Cathedral, interior of the nave. Begun shortly after 1194.

Figure 20. Reims Cathedral, interior of the nave. Begun 1211.

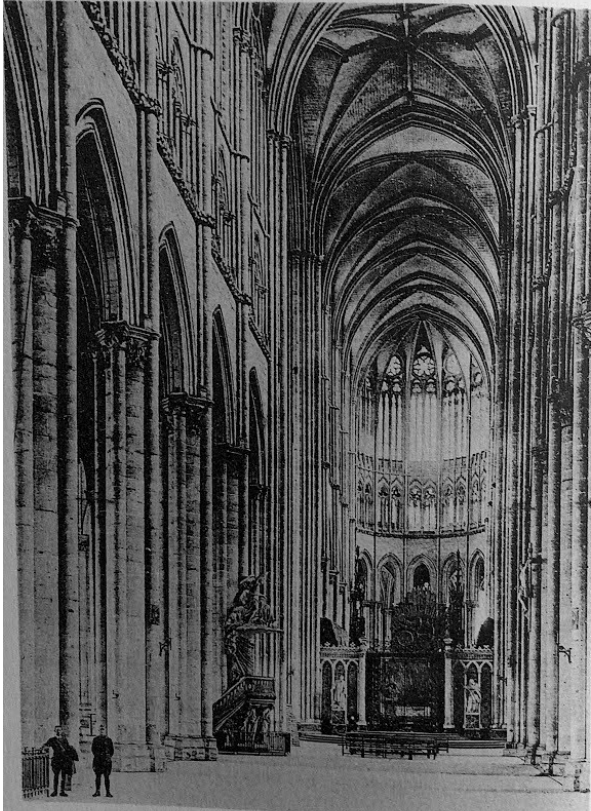

Figure 21. Amiens Cathedral, interior of the nave. Begun 1220.

Figure 22. St.-Denis, interior of the nave. Begun 1231.

- Gotická architektura je *usmíření a přijetí všech protichůdných možností*.
- Též aspekt scholasticismu: vedle *manifestatio* je to i *concordantia*.
- Katedrála jako teologická suma jasně koncipuje celek – jejich rysem je přehledně vyjádřená komplexita
- „vizuální logika“
-projev mentálního scholastického habitu
= „...to nám může pomoci pochopit o čem spočívá vrcholná gotika.“

E·H·Gombrich
**Symbolic
Images**

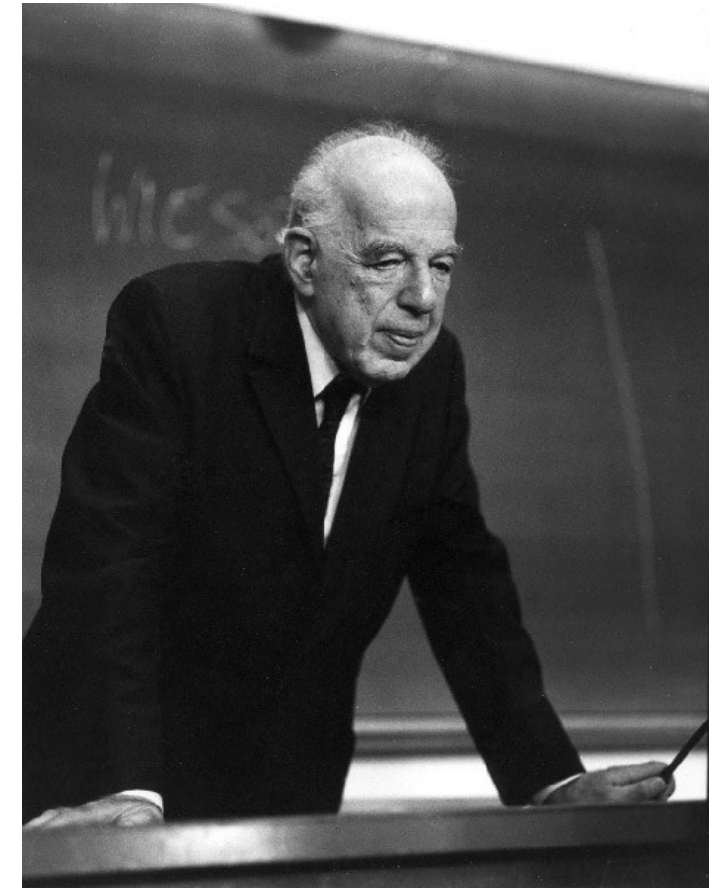
studies in the art of the renaissance II

Photos Warburg Institute

"Aims and Limits of Iconology." In *Symbolic Images* (Studies in the Art of the Renaissance, 2), London 1972, pp. 1–25.
Meaning and significances

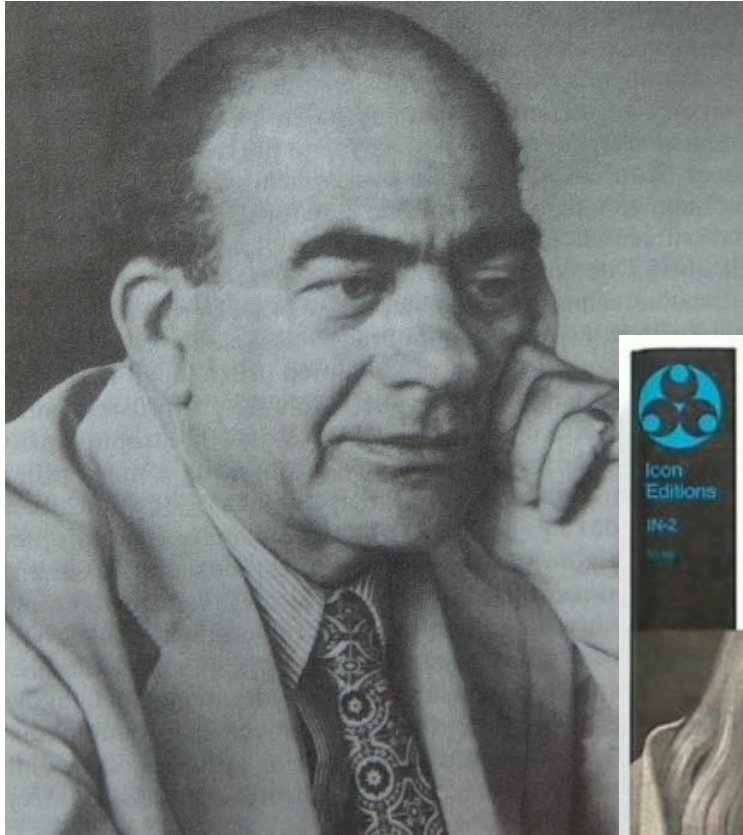

Kritika ikonologie

- Umělecké dílo je chápáno „jen“ jako symptom – ilustrace konceptů
- Omezuje se na exkluzivní kánon renesančního umění (/jinde lze stěží aplikovat)
- Výsledky jsou často spekulativní a překombinované
- Počítá se s integritou subjektu (tvůrce/poradce) a objektu (díla) a nezohledňují se další aspekty formující význam díla vzhledem k publiku a jeho dalším „čtením“ – zanedbává se sociální kontext
- Zanedbávají se výtvarné kvality díla (Otto Pächt) – ikonologie je „logocentrická“

Larry Silver, The state of research in Northern European art of the Renaissance era, *The Art Bulletin* LXVIII, 1986, pp. 518–535.

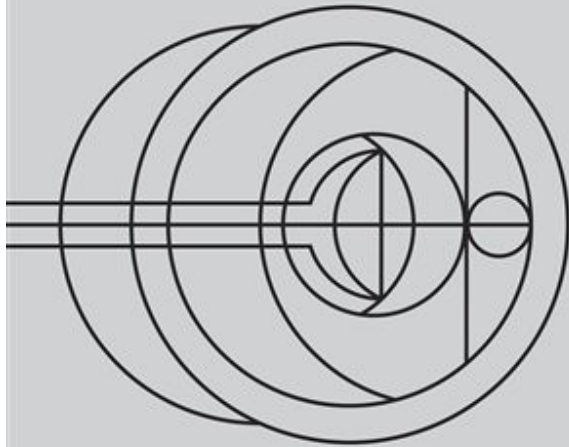

Michaël Baxandall

Intelligence obrazu a jazyk dějin umění.
Výbor z textů

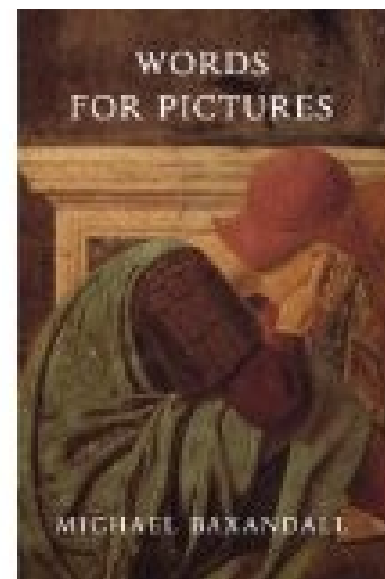
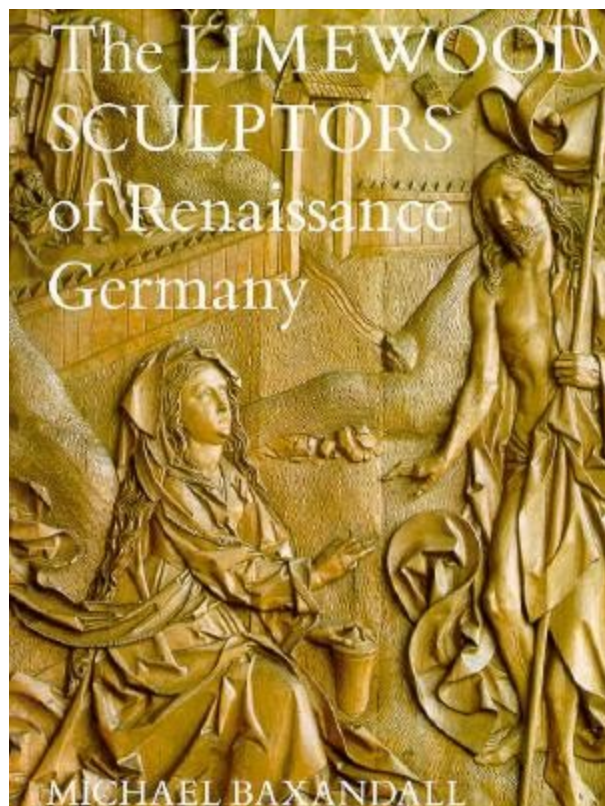
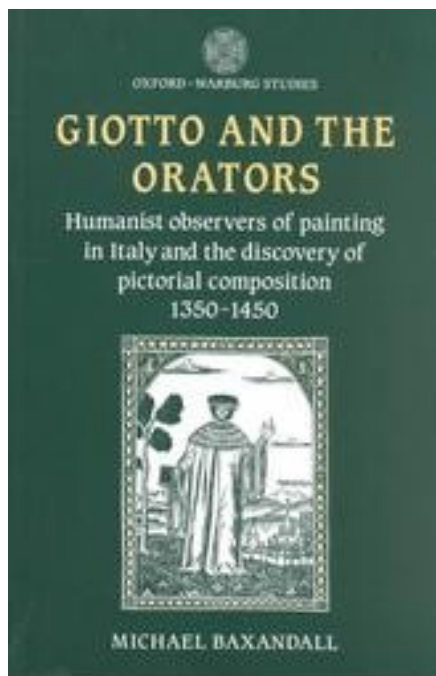

Výbor uspořádala a úvodní studii napsala
Milena Bartlová

Přeložil Martin Pokorný

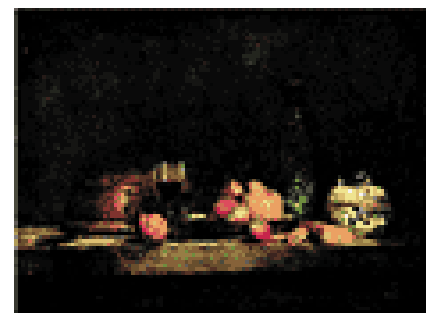
Michael Baxandall (1933-2008)

- Giotto and the Orators, 1971
- Painting and Experience in Fifteenth Century Italy, 1972
- The Limewood Sculptors of Renaissance Germany, 1980
- Patterns of Intention. On the Historical Explanation of Pictures, 1985
- Tiepolo and the Pictorial Intelligence, 1994 (společně se Svetlanou Alpers)
- Shadows and Enlightenment, 1994
- Words for Pictures, 2003
- Pictures for words, 2004

- Adrian Rifkin (ed.), *About Michael Baxandall*, Berkeley 1999

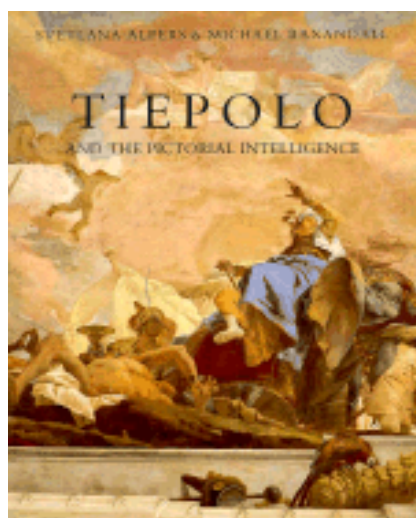
Michael Baxandall
Stíny a světlo

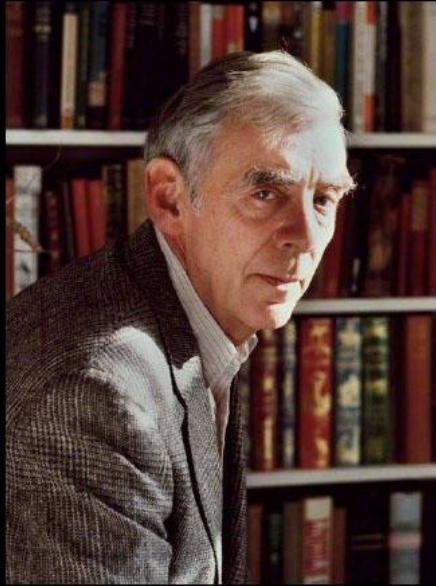
Umění a vizuální zkušenost

Michael Baxandall

Michael Baxandall

Painting and Experience in Fifteenth Century Italy, 1972

Imago-kulturní přístup dějin umění:

Funkce uměleckého díla

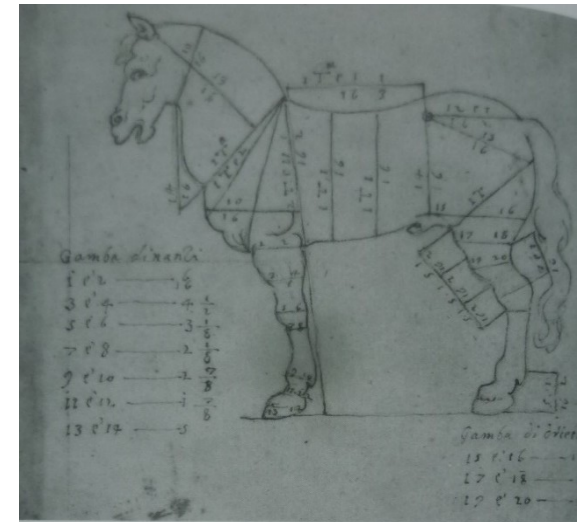
Kulturně specifické prostředí

Tradice „humanistického dějepisu umění“.

Culturally determined mental equipment of visual experience

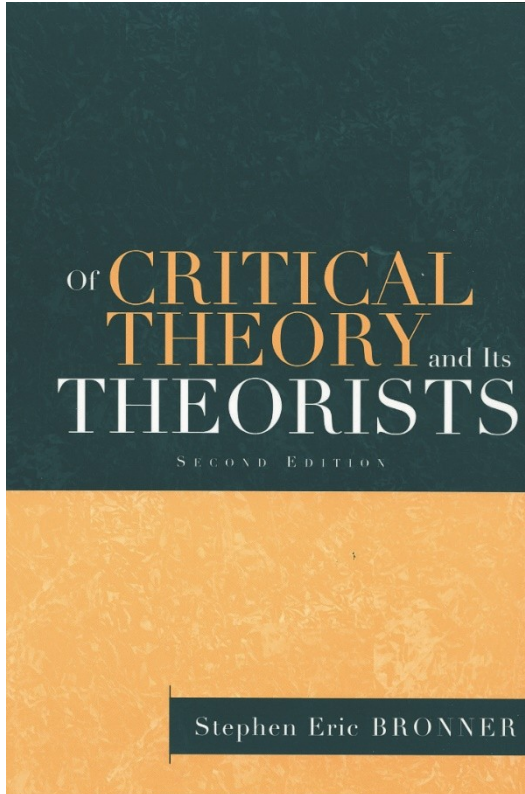
Beholders' visual skills

Quattrocento cognitive style

Carlo Urbino (1553–85) after Leonardo da Vinci. *Dimensions of a Horse*. New York, Pierpont Morgan Library, MS. M.A., 1139, fol. 82 r. Pen, wash and chalk. Photo: Art Resource, New York.

(De-)Construction: The context of critical theory

Social structures,

Cultural context

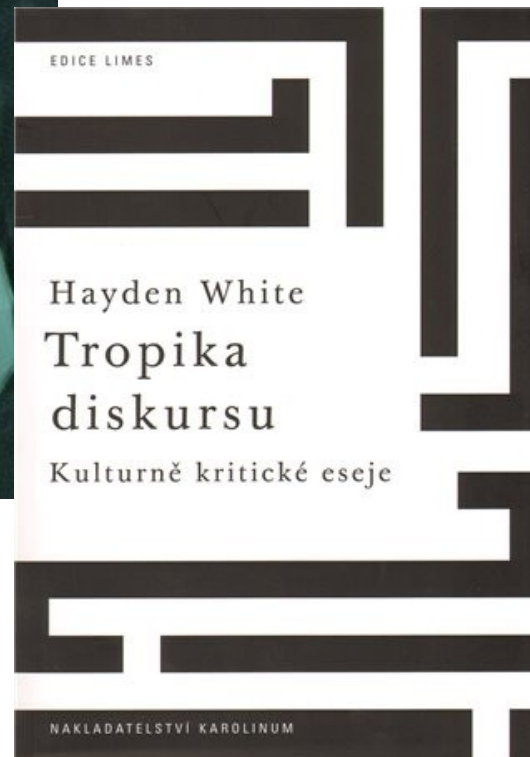
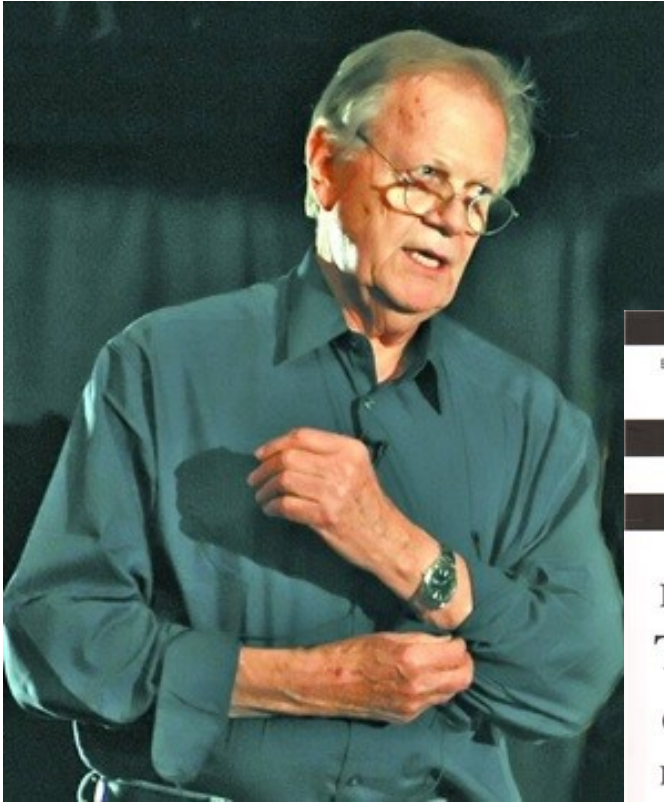
Fragmented cultural identities

Vs.

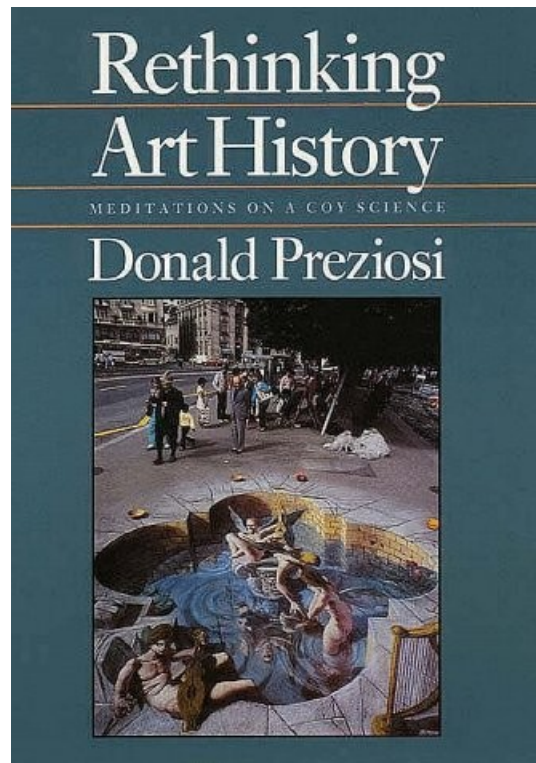
Modernist construct of homogenous era
as universal truth

Renaissance individualism

Dekonstrukce: Hayden White, Jacques Derrida
Postmoderna: krize historismu, revizionismus a epistemologické
zpochybnění

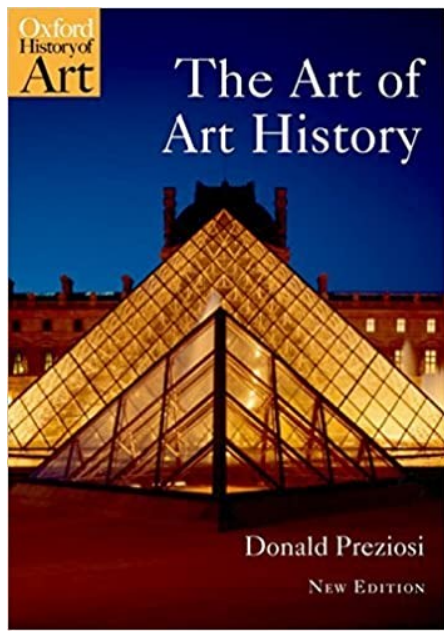
Donald Anthony Preziosi (nar. 1941)

Jeden z největších kritiků tradičních dějin umění – v duchu Derridova dekonstruktivismu: umění je moderní praktikou, konstrukcí dějinné posloupnosti uměleckých děl; kritizuje praxi, která jednotlivá díla generalizuje do formálně-stylového celku, který je adaptován na celky/etapy/epochy v kulturně-sociálním slova smyslu.

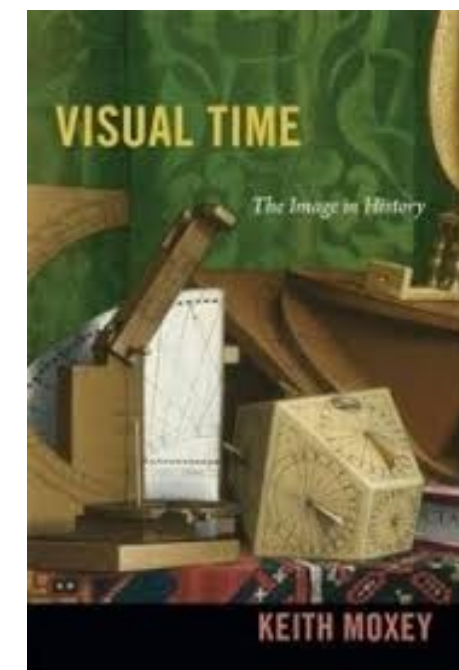
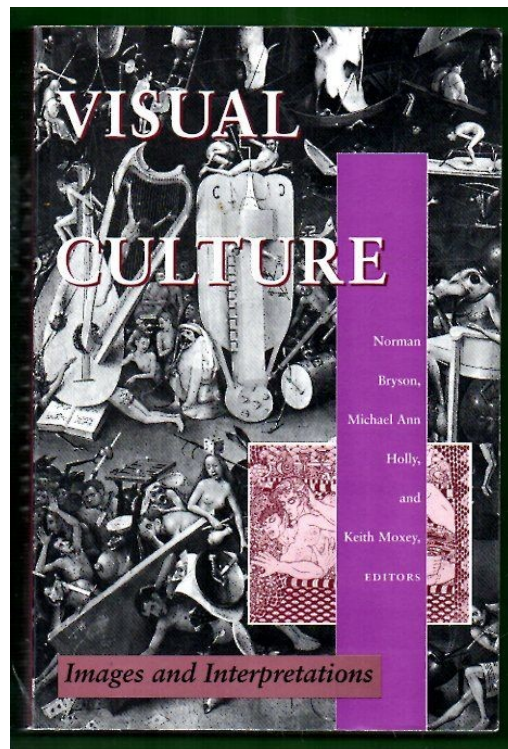
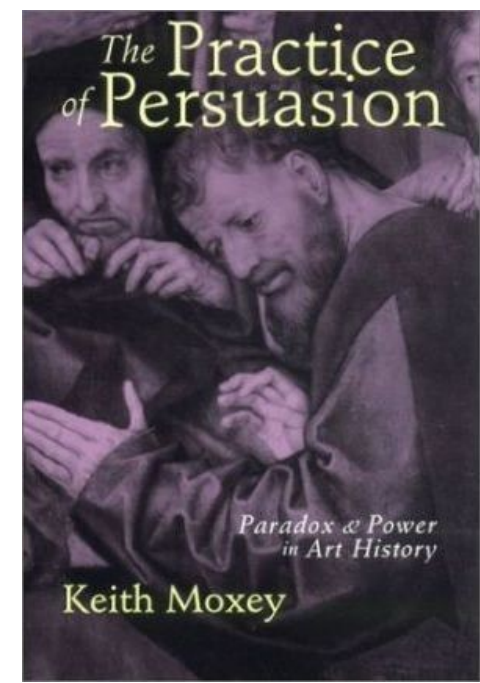
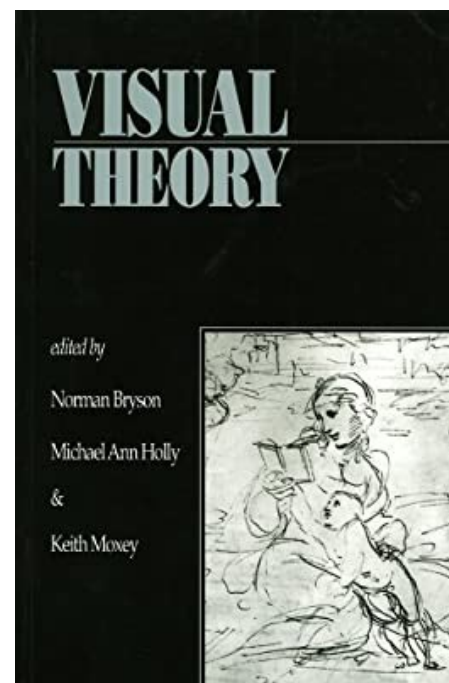
Kritika DU v jejich základu: dle DP se osvícenský koncept dějin umění stal „jedním z nejoslnivějších moderních evropských vynálezů a současně nástrojem zpětného přepisování dějin celého lidstva“. Je to „dokonalý nástroj historického vymyšlení, založený na představě určitého druhu dějinnosti vizuálních objektů“.

Dějiny umění byly vymyšleny v 18./19. století v muzeích a pro muzea.

Keith Moxey (nar. 1943), severoamerický historik umění a výrazný protagonista mj. vizuálních studií – systematický pokus o revizi tradičních dějin umění. Zamýšlí se mj. nad rétorickou praxí dějin umění a jejich ideologickým pozadím (např. analýza konceptu severské renesance a německé historiografie v kontextu nacionálních a nacionalistických ideologií).

Srv. Rozhovor a K. Moxeym, Umění 1998, s. 49nn

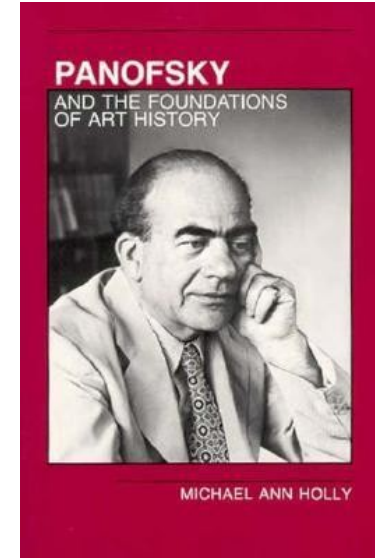
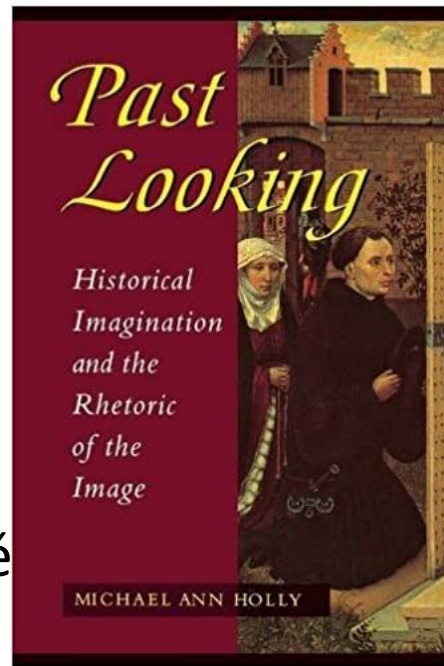

Michael Ann Holly (nar. 1944) – mj. blízká spolupracovnice N. Brysona a K. Moxeyho, v r. 1986 založila na univerzitě v Rochestru první katedru vizuálních a kulturních studií.

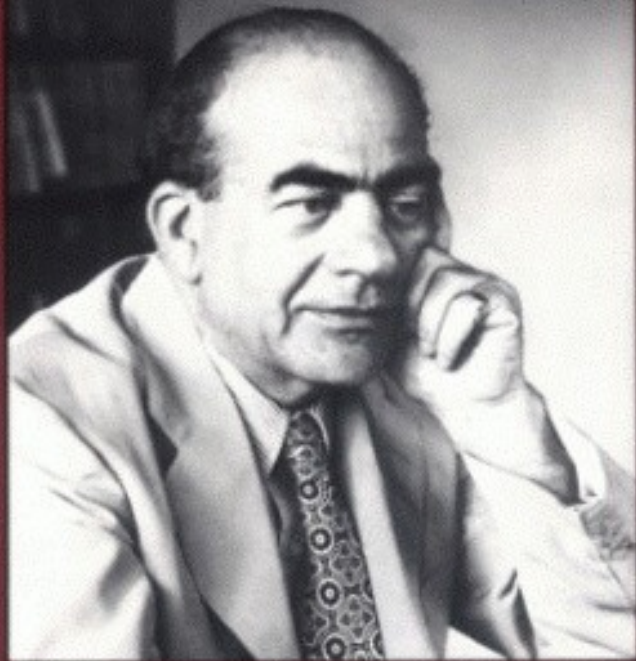
Velký zájem o historiografii dějin umění – analýza toho, jak zdánlivě objektivní soudy historiků umění ovlivnily jejich osobní pohnutky a životní osudy. Do „neutrálních“ závěrů historiků umění vždy proniká jejich životní zkušenost – sociální a kulturní zázemí a jejich hodnotový rámec.

- *Panofsky and the Foundations of Art History*, 1984
- *Past Looking: Historical Imagination and the Rhetoric of Images*, 1996
- *What Is Research in the Visual Arts? Obsession, Archive, Encounter*, 2008

PANOFSKY

AND THE FOUNDATIONS
OF ART HISTORY

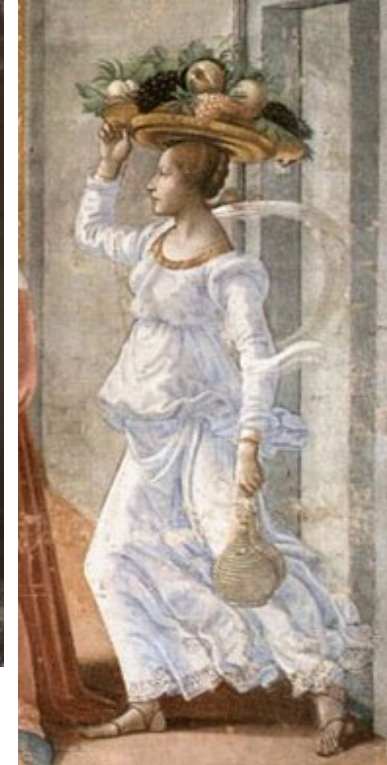
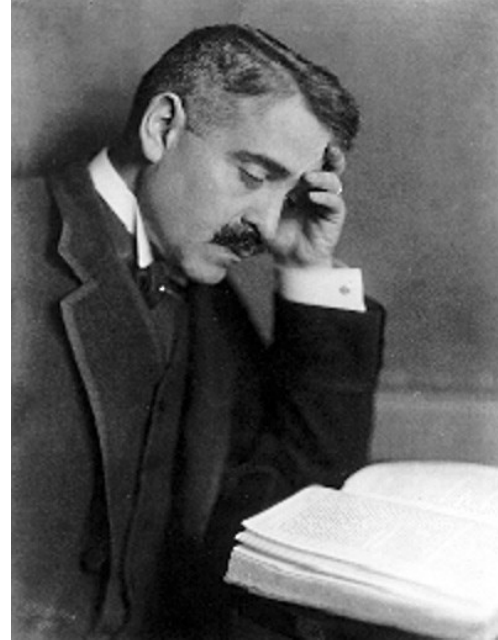
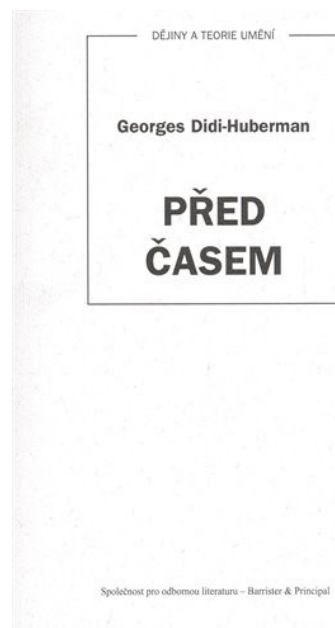
MICHAEL ANN HOLLY

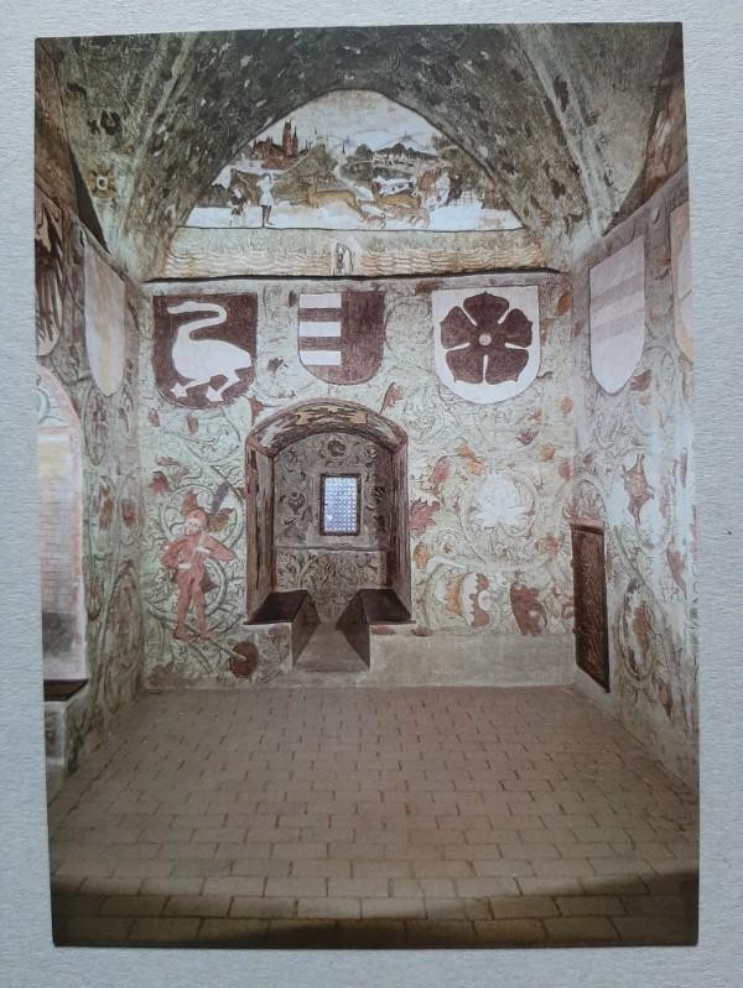
Kritika holistického konceptu umění jako součásti *Weltanschauung* – jednota uměleckého díla a jeho vztah ke kulturní koherenci doby (stále princip *Kunstwollen*)

George Didi-Huberman „ne-ikonologická sémiologie“

Jan Dienstbier

FRA ANGELICO

Dissemblance and Figuration

GEORGES DIDI-HUBERMAN

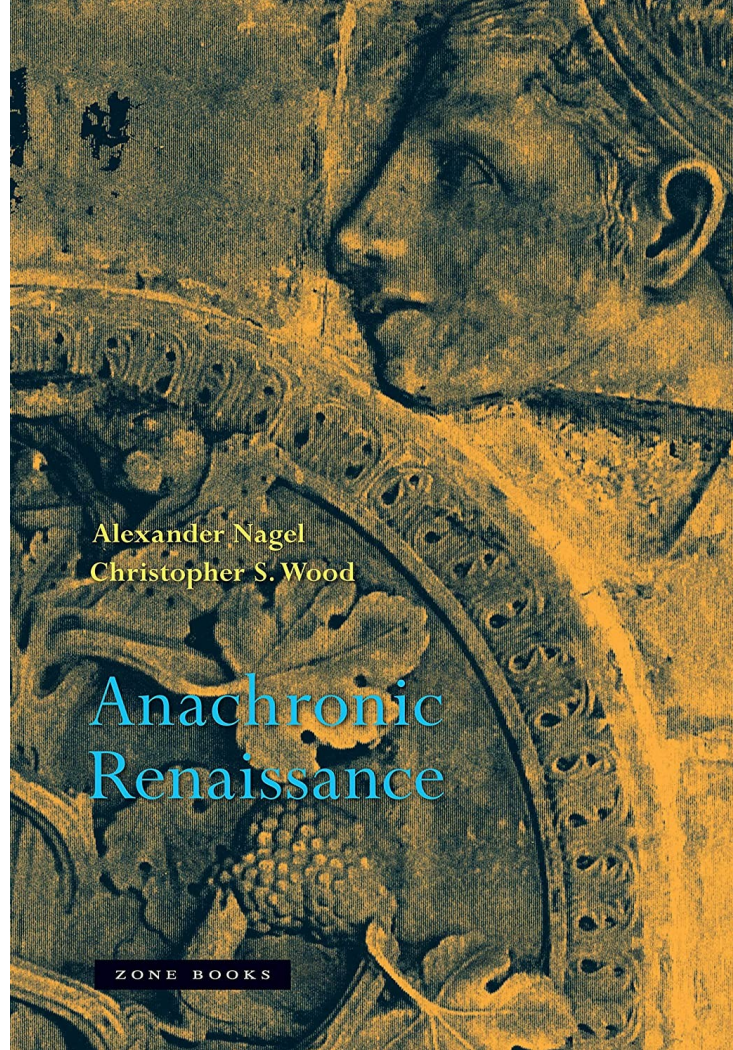
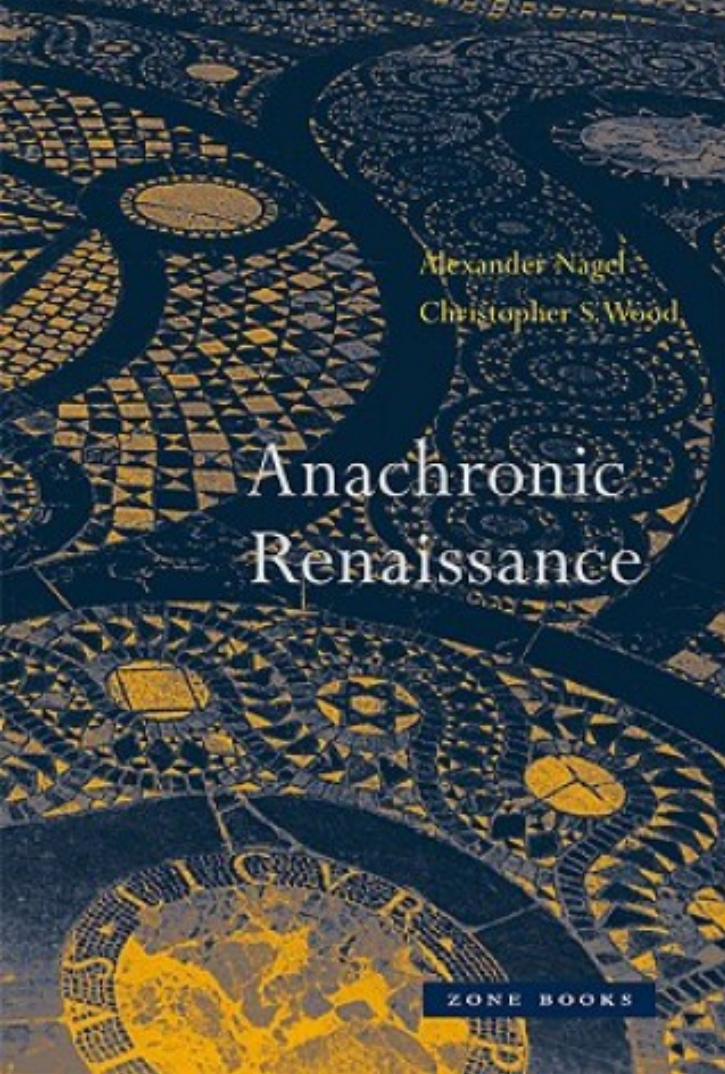
TRANSLATED BY JANE MARIE TODD

Fra Angelico, P. Maria a sacra conversazione, Florencie, klášter S. Marco, 1438-1450

„Fra Angelico nemyslel v úplně stejném čase... Je třeba uznat nezbytnost anachronismu jako obohacení.“

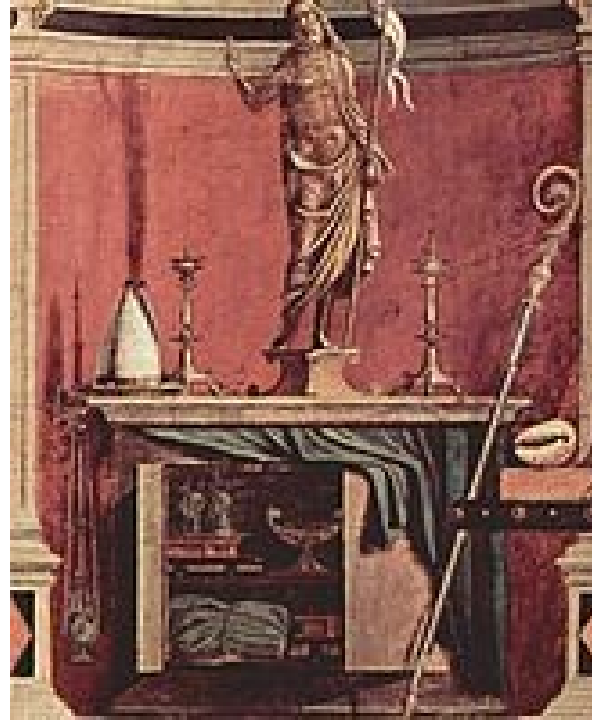
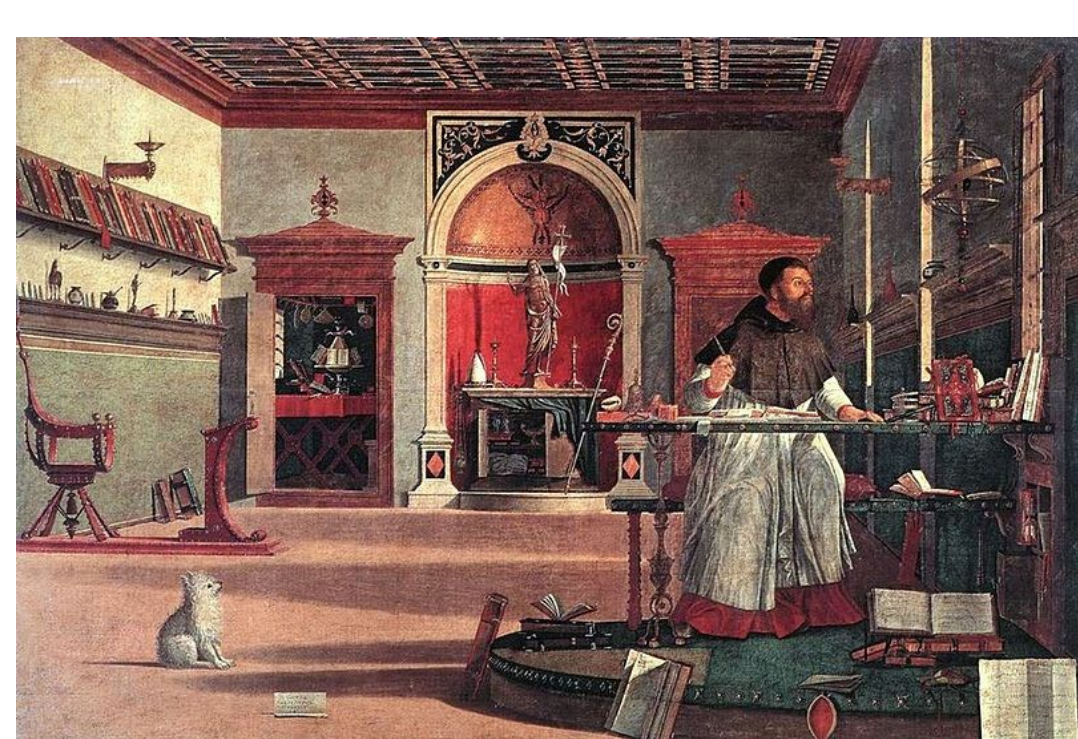

2010; 2020

The Art Bulletin 87, 2005, No. 3 (vs. Charles Dempsey, Michael Cole, Claire Farago,

Socha Krista – anachronismus – odkazuje na soudobé dílo, současně se vztahuje k pozdně antickému prototypu (*double historicity*) – dílo patří více historickým okamžikům současně: „*the clash between temporalities*“

Obraz – poetická fikce a hra jednotlivých „časových“ elementů; funkcí obrazu/renesančního umění bylo „*collapse temporal distance*“

Renaissance: dynamická syntéza performativního a substitučního modelu – **nelineární, ne-singulární model renesančního historického myšlení**

Naše zažitá pojetí o stylu jako časově lineárnímu principu dějin umění znemožňuje naše porozumění vizuální kultuře předmoderní doby.

Kritika Panofského teze o vědomé historické distanci renesančních umělců a myšlenky o lineárně historickém výkladu uměleckého díla minulosti

Princip renesančního umění: historická koncepce stylu jako časově jasně definovaného fenoménu nahlízejícího na minulost z perspektivy distance – „*a basic premise of historical scholarship and the founding myth of the discipline of art history.*“

Vs. Nagel-Wood (Didi-Huberman, Warburg): „*Visual artifacts collapsed past and present*“

EP: „*the factuality of Renaissance as a period concept*“

Analogie mezi konstrukcí malířské perspektivy a renesanční historickou imaginací/historicitou („*fixed distance*“)

